

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmışdokuzuncu İctima

17 Kânunuevvel 1339 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık bulâsası	262:263	busu Süleyman Sırrı Beyin tahririnin ka-	
2. — Sualler ve cevaplar	263	nun veya nizamname veya tefsiri kanunîden	
1. — Eskişehir Mebusu Arif Beyin, Mâ-		hangisinin hüküm ve kuvvetinde ad ve te-	
lûlîni Guzata Muavenet Heyetinde vuku-		lâkki olunacağıın işarı hakkında İera Ve-	
bulan suiistimalden dolayı meseleye vazı-		kılleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kava-	
yed edilip edilmediğine dair Müdafaai Mil-		nîni Maliye Encümeni mazbatası (3/11)	263
liye Vekâletinden sual tahriri (6/80)	263	2. — Deyne mukabil Hazine namına te-	
2. — Dersim Mebusu Feridun Fikri		fevüz olunan emlakın deyn tamamen tesvi-	
Beyle refikının, Elâziz - Erzincan şosesi ile		ye edildiği takdirde Âşar hakkında tatbik	
Pertek köprüsünün inşası için hiçbir faali-		olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup	
yet gösterilmediğine dair Nafia Vekâletin-		olmadığının tefsirine dair (3/170) numara-	
den sual tahriri (6/81)	263	lı Maliye Vekâleti tezkeresi hakkında Ka-	
3. — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin,		vânîni Maliye Encümeni mazbatasını	263
Rum Patrikhanesine dair suali ve Adliye		3. — Efradı askeriye'nin kırk kuruştan	
Vekili Seyyid Beyin şifahi cevabı (6/70)	270:	fazla maaş senedatına pul ilsak edilip edil-	
	272	miyeceğinin tefsirine dair (3/88) numara-	
3. — Evrakı vâride	263	lı İera Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi	
Teklifler	263	ve Kavanîni Maliye Encümeni mazbatasını	263
1. — Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin,		4. — Sivas İstinaf Mahkemesi Riyase-	
Ceza Kanununun 200 ncü maddesinin mu-		tindên mütekait Hayreddin Efendinin	
addel birinci zeylinin tadiline dair teklifi		(4/32) numaralı istidası hakkında tâyini	
kanunîsi (2/236)	263	muameleye mahal olmadığına dair Kavanî-	
Mazbatalar	263	ni Maliye Encümeni mazbatasını	263:264
1. — Yedinci Avans Kanununun esna-		5. — Askerî Tekâüt Kanununun 38 nci	
yi müzakeresinde kabul edilen Vozgad Me-		maddesinin tadiline dair (1/160) numaralı	

Sayfa	Sayfa
lâyhâi kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	264
6. — Menteşe Mebusu Esad Efendinin; Millî Mücadelede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair (2/200) ve Müdafaa-i Milliye Encümeninin, Mâlûlîni guzâtın terfihleri hakkında (2/142) numaralı teklifi kanunîleri ve Müdafaa-i Milliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları	264
7. — Trabzon Mebusu Abdullah Beyin, bin kuruştan dün maaşlı memurların aylıklarının bin kuruşu iblâğına dair (1/104) numaralı tavriri ve 1340 bütçesinde nazarı dikkate alınacağına dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	264:265
8. — Harcırah Kararnamesinin yirmi-ikinci maddesinin tefsirine dair (3/60) numaralı Dahiliye Vekâleti tezkeresi hakkında Kavanîni Maliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları	265
9. — Müşterek Encümenin, Diyanî Muhasebat âzâlıkları namzetleri hakkında mazbatası	266:269
Tezkereler	265
1. — Harb Vergisi Kanununun üçüncü maddesini muaddil 3 Temmuz 1333 tarihli Kanunun tefsirine dair Başvekâleten mevret tezkeresi (3/188)	265
Tavrirler	265
1. — Bolu Mebusu Mehmed Vasfi Efen-	
dinin, darüleytamları teftiş için Sihhiye Vekâletinden gönderilecek heyete Meclisten de iki zatın intihap ve terfikine dair tavriri (4/135)	265:266
2. — Antalya Mebusu Râsih Efendinin, İstiklâl mahkemelerinin vazife ve salâhiyetleri hakkında tavriri	291
4. — Âzayı kiram muamelâtı	269
1. — Mezuniyetini tccavüz ettiren âza hakkında Diyanî Riyaset kararı	269:270
5. — Müzakere edilen mevad	272
1. — Zafer ve sulh şerefine erbabı şevketle fiili şeni' mahkûmları müstesna olmak üzere sülûsan müddeti cezaîyelerini ikmal eden mahkûminin bakıyei müddeti cezaîyelerinin affına ve müebbet kürek ve kalebentlik ve nefye mahkûm olanların cezalarının da onbeş seneye tahviline dair kanun lâyhâsı (1/229), Bozok Mebusu Hamdi Beyin, Affı Umumî ve Mücceliyeti Askeriye Vergisi hakkında kanun teklifi (2/58), İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin, affa ait lâyhaların bir araya toplanarak affı umumîye tahvili hakkında tavriri (4/110), Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendi ile rûfekasının, Affı umumîye mütaallik lâyhaların müstacelen müzakeresi hakkında tavriri (4/113) ve Adliye Encümeni mazbatası	272:279,280:290

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,55

REİS — Fethi Beyefendi

KÂTIPLER : Mahmud Bey (Siird), Ragıb Bey (Zonguldak)

REİS — Efendim! Celseyi açıyorum; zaptı sabık hulâsası okunacaktır :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Fethi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde inikadederek zaptı sabık hulâsası kıraat ve ta'di-

len kabul olundu. Evrakı vâride aid oldukları mahallere havale ve Hukuku aile kanun lâyhâsı ve bu bapta Adliye Encümeni mazbatası

vukubulan talep üzerine Şer'îye Encümenine tevdi edildi, Şekâveti âdiye fiilinden mahkûm Mülâzım İbrahim Efendinin Mücahedei Milliye-deki hidematı mesbukasına binaen affına dair Denizli Mebusu Yusuf Beyin teklifi kanunîsi hakkında, Kuvayi Milliye mensubinine mütaallik Kanun mevcud olduğundan tâyini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası kıraat ve kabul olundu. Divanı Muhasebat Reisievvelliğine intihabedilen Fuad ve Reisisanîliklerine intihabolan Sâlih Vahîd ve Faik beylerin teşekkürnameleri kıraat edildi. Darüleytamlar hakkında Bolu Mebusu Mehmed Vasfi Efendinin sualine Sıhhiye Vekili Refik Beyefendi tarafından verilen izahat istima' ve Divanı Riyasetin me'zuniyete mütaallik kararı kıraat ve kabul olundu. Badehu Affı umumî hakkındaki kanun lâyihasının heyeti umumiyesinin

bakıyei müzakeresine devam edildi, heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakere kâfi görüldükten sonra maddelere geçildi. Birinci madde ile ikinci ve dördüncü maddeler arasında sıkı bir irtibat görülerek bu maddelerin mürtabitan müzakeresi karargir oldu ve bir müddet bu suretle müzakere cereyan etti. Badehu müzakere kâfi görülerek maddelerin tevhidin tertip ve tanzimi için mevcut takrirlerle birlikte Müsterek Encümene tevdi kabul edildi ve Pazartesi günü içtima' edilmek üzere Celseye niha yet verildi.

Reis	Kâtip
Ali Fethi	Süird
	Mahmud
	Kâtip
	Zonguldak
	Ragıb

2. — SUALLER

1. — *Eskişehir Mebusu Mehmed Arif Beyin, Mâlûlîni Güzata Muavenet Heyetinde vukubulan suüstimalden dolayı meseleye vazıyed edilip edilmediğine ve saireye dair sual takriri (6/80) (Müdafaai Milliye Vekâletine)*

2. — *Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyle refikinin, Elâziz - Erzincan şosesi ile Pertek köprüsünün inşası için hiçbir faaliyet gösterilmediğine dair sual takriri (6/81) Nafia Vekâletine tebliğ edilmiştir.*

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarkî) — Efendim af hakkındaki lâyiha, Müsterek Encü-

mene havale edildi, denilmiş. Müsterek Encümen, Adliye ve Dahiliye encümenlerinden müteşekkildir. Binaenaleyh Adliye ve Dahiliye encümenlerine havale edilmiştir demek lâzımdır ki lâyihamın Adliye ve Dahiliye encümenlerine havale edilmiş olduğu anlaşılmsın.

REİS — Bu tâbiri ithal etmek suretiyle zaptı sabık hulâsasını re'yi âlilerine arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini re'yi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Zaptı sabık hulâsası tashiha kabul edilmiştir.

3. — EVRAKI VARİDE

Teklifler

1. — *Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Ceza Kanununun 200 ncü maddesinin muaddel birinci zeylînin ta'dilîne dair teklifi kanunîsi (2/236) (Lâyiha Encümenine)*

Mazbatalar

1. — *Yedinci Avans Kanununun esnayı müzakeresinde kabul edilen Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin takririnin kanun veya nizamname veya tefsiri kanuniden hangisinin hüküm ve kuvvetine ad ve telâkki olunacağına iş'arı hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanîni Maliye Encümeni mazbatası (3/11) (Ruznameye)*

2. — *Deyne mukabil Hazine namına tefevruz olunan emlakın deyn tesfiye edildiği takdirde Âşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığının tefsirine dair (3/175) numaralı Maliye Vekâleti tezkeresi hakkında Kavanîni Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

3. — *Efradı askeriyenin kırk kuruştan fazla maaş senedatına pul ılsak edilip edilmeyeceğinin tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi hakkında Kavanîni Maliye Encümeni mazbatası (3/88) (Ruznameye)*

4. — *Sivas İstinaf Mahkemesi Riyasetinden mütekaat Hayreddin Efendinin (4/32) numaralı istidası hakkında tâyini muameleye mahal olma-*

diğma dair Kavanîni Maliye Encümeni mazbatası

REİS — Okunacak.

Heyeti Umumiyyeye

Sivas İstinaf Mahkemesi Riyasetinden mütekaıt Hayreddin Efendinin tekaüt maaşı hakkın da Kavanîni Maliye Encümenine muhavvel evrak tetkik edilmiştir. Muhassasatı Zatiye Müdiriyyetinden alınan malûmata nazaran tekaüt maaşının hesap ve tâyini müstedii mumaileyhin iddiası veçhüzere tarihi tekaüdünden itibar edilmekte olduğundan tâyini muameleye mahal görülmüyerek evrakın Maliye Vekâletine tevdiî 28 Teşrinisani 1339 tarihli içtîmamızda tensibedilmiş olmakla Riyaseti Celileye takdîmine karar verildi.

Kavanini Maliye
Encümeni Reisi
Trabzon Mebusu
Abdullah
Kâtip
Konya Mebusu
Tevfik Fikret

Mazbata Muharriri
Kayseri Mebusu
Ahmed Hilmi
Âza
Elâziz
Mustafa

Âza
Trabzon
Süleyman Sırrı

REİS — Efendim bu husustaki Kavanîni Maliye Encümeni mazbatasını re'yi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Aksini re'yi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lûtfen ellerini kaldırsın. Kavanini Maliye Encümeni mazbatasını kabul edilmiştir efendim.

5. — *Askerî Tekâüt Kanununun 38 nci maddesinin ta'diline dair (1/160) numaralı lâyihasi kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

6. — *Menteşe Mebusu Esad Efendi ile arkadaşlarının, Millî Mücadelede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair (2/200) ve Müdafai Millîye Encümeninin, Mâlûlünü guzâtın terfileri hakkında (2/14) numaralı teklifi kanunilerine dair Müdafai Millîye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları (Ruznameye)*

7. — *Trabzon Mebusu Abdullah Beyin, bin kuruştan dâun maaşlı memurların aylıklarının bin kuruşa iblâğına dair (4/104) numaralı tavriri ve*

mezkûr tavriri 1340 bütçesinde nazarı dikkate alınacağına dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

Riyaseti Celileye

Dairelerin bâzısında hâlâ geçinmenin şu zoru ve acıklı zamanında beşyüz, altıyüz kuruşlu memurlar istihdam edilmektedir. Bu paraya maaş diyemiyorum. Maişetiyle zerre kadar münasebeti yok. Bunun bir taraftan memurların mânevîyatı ve kendileriyle temas eden ashâbı masalihin ahlâkı üzerine tesiri; diğer taraftan bir kişinin yalnız gıdasına bile kifayet etmeyecek olan bu aylıkların senelerce çalışan gençlerin tehhür edememesinden dolayı pek muhtac olduğumuz teksiri nüfusa mümanaati dereceleri göz önüne getirilecek olursa Meclisi Âlilerince artık kifayetsiz aylıklarla memur istihdamına nihayet vermek zamanı gelmiştir kanaatindeyim. Hususiyile devairi devletle memleketimizde mevcut bâzı idare ve müesseselerin hiç olmazsa az maaşlı memurları arasında mümkün mertebe muvazenet tesisine çalışmak, hem Devlet ve milletin kadir ve itibarı, hem de bâdema değeri gençlerin Devlet hizmetine temini râğbeti itibarıyla bu lüzumu müsta'cel kılmaktadır. Binaenaleyh avans lâyihası kanununa âti-deki maddenin ilâvesini teklif ederim.

Madde 6. — Bin kuruştan az aylıklı memurların maaşı bin kuruşa iblâğ edilmiştir.

Trabzon
Abdullah

Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

Bin kuruştan noksan maaşlı memurün maaşının bin kuruşa iblâğına dair Trabzon Mebusu Abdullah Beyin 30 Eylül 1339 tarihli teklifi kanunisi, Heyeti Umumiyyeden encümenimize havale buyurulmakla tetkik olundu. 1339 senesi ikinci altı aylık Avans Kanunıyla devaire verilen tahsisattan devairi muhtelifeye mensup memurün ve müstahdemini Devlet maaşatı haddi lâyıkına iblâğ edilmiş ve diğer bir kısmının derdesti tetkik bulunan 1340 bütçesinde nazarı dikkate alınması mukarrer bulunmuş olmakla teklifi mezkûrun reddi tezekkür kılınmıştır.

12 Kânunuevvel 1339

Muvazenei Maliye

Encümeni Reisi
Saruhan
Reşad

Mazbata Muharriri
İsparta
Mükerrerem

Kâtip	Âza
Van	Konya
Münib	Kâzım Hüsnü
Âza	Âza
Kırşehir	Kângırı
Yahya Galib	Mustafa Abdülhâlik
Âza	Âza
Sivas	Karesi
Rahmi	Ali Şuuri
	Âza
	Trabzon
	Şefik

MEHMED VEHBÎ B. (Karesi) — Reis Bey temenni ederiz ki Muvazenei Maliye Encümeni Heyeti Muhteremesi, hiç olmazsa bize bu bütçe-yi gelecek sene bu vakitlerde getirmesinler. Sene nihayetine iki ay kalmıştır. Bir an evvel bütçe-yi buraya getirsinler ki tetkiki imkânı olsun. Hiç olmazsa Kânunusani iptidasında bütçe-yi ellerinden almak hakkımız olsun.

REİS — Efendim bu husustaki Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasını re'yi âlinize vaz' ediyorum.

TUNALI HİLMÎ B. (Zonguldak) — Reis Bey neyi re'ye koyuyorsun? Ne haddi asgari, ne de haddi âzami vardır. Muvazenei Maliye Encümeninin yapacağı en mühim mesele memurîn maaşlarının haddi âzami ve haddi asgarisini tâyin etmektir. Halbuki ne onu yapmış, ne onu yapmış...

REİS — 1340 senesinde Abdullah Beyin takririni nazarı dikkate almacağı keyfiyetini havi Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasını re'yi âlilerine vaz' ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.

TUNALI HİLMÎ B. (Zonguldak) — Elma'na fi batinişşair..

REİS — Aksini reyi âlilerine arz ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası kabul edildi.

8. — *Harcırah Kararnamesinin 22 nci maddesinin tefsirine dair (3/60) numaralı Dahiliye Vekâleti tezkeresi hakkında Kavanîni Maliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbatası (Ruznameye)*

Tezkereler

1. — *Harb Vergisi Kanununun üçüncü maddesini muaddil 3 Temmuz 1333 tarihli Kanunun tefsirine dair Başvekâletten mevrat tezkere (3/188)*

Takrirler

1. — *Bolu Mebusu Mehmed Vasfi Efendinin, darüleytamları teftiş için Sıhhiye Vekâletinden gönderilecek heyete Meclisten iki zatın intihap ve tefrikine dair takriri (4/135)*

13 Kânunuevvel 1339

Riyaseti Celileye

Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekâleti Celilesinin beyanatından anlaşıldığı üzere darüleytamların ahvali umumiyesini teftiş vazifesiyle iştigal etmek için gönderilecek heyette Büyük Millet Meclisi Heyeti Celilesinden iki zatın tefrikini ve bu komisyon riyasetinin de Meclisi Âliden tefrik edilecek zevattan birisine tefuizini arz ve teklif eylerim.

Bolu Mebusu

Nuhzade Mehmed Vasfi

MEHMED VASFİ Ef. (Bolu) — Muhterem arkadaşlarım, evvelki gün darüleytamların mâruz kaldığı ahvali feciadan bir nebzecek bahsetmişim. Buna cevaben Refik Beyefendinin beyanatı âlilerini dinledik. Şimdi bundan tekrar bahsetmiyeceğim. Yalnız bundan iki ay evvel yine darüleytamlar meselesi mevzubahs olduğu zaman, böyle birtakım vâdü veidle resmî tahkikatı havi raporların bize getirileceği ve tetkik edileceği söylenmişti. Bu işi tahkik edeceğimiz kanaatiyle iki aylık zamanı sarf ettik. Onun için bunu (pratik) bir surette halletmek lüzumunu hissediyorum. Yani Meclisin buna bizatihi vaziyet etmesini ve bunun için kendisine düşen vazife ve salâhiyetle hareket etmesi lüzumunu hissediyorum. O noktai nazardan takririmdeki teklifim mucibince Meclisimizden gidecek iki âzanın yine bu gidecek komisyonla beraber gitmesini ve gidecek arkadaşlardan birisinin bu komisyona riyaset etmesini daha ziyade eslemi tarik görüyorum. Ve bu cihet nazarı itibara alınacak olursa oradaki darüleytam fecayinin önüne geçilmiş ve mâruz kaldıkları ahvali fecianın önü alınmış olacağına kanaat getiriyorum. Zannederim ki bu teklifimi Heye-

ti Celileniz reddetmiyecektir. Çünkü ikinci bir tecrübe devresinde bulunuyoruz. Her tecrübe bize o kıymetli yetimlerden birkaç yüzünün fedasını muciboluyor. Ve bu hususu Heyeti Celilenin takdirine bırakıyorum. (Müzakere mi açacağız? sesleri)

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Reis Bey! Usulü müzakere hakkında söyleyeceğim. Bu takririn reye konamayacağını arz etmek isterim. Meclisi Âliniz doğrudan doğruya bu hususta bir anketin lüzumuna karar vermiş ve Meclisten tahkikat icrası lüzumunu kabul etmiş değildir. İcra vazifesinde bir Sıhhiye Vekili vardır. Bu meseleyi ona tevdi ettik. - Sair işleri her hangi bir vekile tevdi ettiğimiz gibi - Şimdi de burada Sıhhiye Vekili yoktur. Onun giyabında, onun kabul ve mütalâasına müracaat etmeden takriri reye vaz'edersek her gün ve her suretle böyle münakaşa olabilir. Sual mevzuu yok. İstihzah mevzuu yok. Bunun üzerine Meclisten iki zat gitsin ve onun birisi riyaset etsin demek ve bu takriri ceffelkalem kabul etmek lüzumu var mıdır, yok mudur? İşin derecesi nedir? Tetkik edilecek meselenin ehemmiyet ve kıymeti nedir? Bu gibi hususları vekili aidi ve Meclis kabul etmiş değil ki topyekûn bir şey kabul edelim. Sonra Meclisin Hükümetin her umuruna müdahale etmesi doğru olamaz. Zaten bu hususta Sıhhiye Vekili de lâzımgelen izahatı vermişlerdir ve o izahatından da çalıştığı anlaşılmıştır. Sıhhiye Vekilinin izahatını bir müddet daha bekliyelim. Onun için Sıhhiye Vekili burada olmadan hiçbir vakit bu takriri reye vaz'etmek doğru olamaz.

REİS — Efendim gönderilmiş olan heyete âzadan iki zatın tefrikine dair Bolu Mebusu Mehmed Vasfi Efendinin takrirlerini okudum. Esasen kendileri de takrirlerini izah ettiler. Musa Kâzım Efendi de bu takririn reye vaz'olunamayacağını ileri sürdüler. Şimdi bir defa reye konup konmayacağını reye vaz'edeyim. Takririn esas itibariyle reye konması icabederse iki âzanın tefrikini ayrıca mevzuuhahsederiz.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Reis Bey-efendi müsaade buyurulursa iki kelime arz edeceğim. Sıhhiye Vekâleti esasen meselenin tamamiyle haiz olduğu ehemmiyeti nazari itibara almıştır. Yalnız bu arkadaşlarımız da doğrudan doğruya darüleytamların ne vaziyette bulun-

duklarına kanaati kâmile hâsıl etmek istiyorlar.

Sıhhiye Vekâleti bir heyet gönderecektir. Göndereceği heyetin bir kısmı Meclis âzaları meyanından intihabedilmiş olursa mesele telif edilmiş olur. Onun için Hükümetin vazifesine müdahale ediliyor, şu ediliyor, bu ediliyor diye birtakım şeye lüzum kalmamak üzere bu takrir Sıhhiye Vekâlotine havale edilsin. Sıhhiye Vekili buraya bir heyet göndereceği vakit bir tezkere göndererek daha birkaç kişi alsın, o suretle mesele hallonulmuş bulunur.

REİS — Efendim! Bolu Mebusu Mehmed Vasfi Efendinin takririnin lüzumunu kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Aksini reyi âlilerine vaz'edeceğiz. Kabul buyurmayanlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Reye vaz'olunmayacaktır efendim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisari Şarki) — Yani ne olacaktır efendim?

REİS — Ne olacağını Meclis takdir etmiştir.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Tehir mi olunacak efendim.

REİS — Divanı Riyaset bunun reye vaz'olunmayacak bir takrir olduğunu anlamıştır efendim.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Sıhhiye Vekâletine havale edilsin efendim.

MUSTAFA B. (Tokad) — Ret, ret, ret.

MEHMED VASFI Ef. (Bolu) — Heyeti Celile Sıhhiye Vekili huzurunda müzakere olunacağını anladı.

9. — *Müşterek Encümenin, Divanı Muhasebat âzalıkları nemzetleri hakkında mazbatası.*

REİS — Müşterek Encümenin Divanı Muhasebat âzalıkları için esami listesi okunacaktır.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Almadık, tabedilmiştir. (Almadık sesleri)

REİS — Tevzi olunmuştur ve tabolunmuştur efendim.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Nereye ve ki-me tevzi olunmuştur? Elimizde bir şey yoktur.

VEHİBİ B. (Karesi) — Efendim Divanı Muhasebat Heyeti Meclisi Âlinizin kuvvetini haiz olacak. Hattâ bir noktai nazardan daha serbest olacak. Hayatta buldukça lâyenazildir ve devam edeceklerdir ve böyle bir heyeti ilk defa teşkil

ediyorsunuz. Binaenaleyh, oraya koyacağınız zevatı yakından tanımak lâzımgelir. Şimdiye kadar intihabettiğimiz reisler burada ve gözümüzün önünde olduğu için tanyorduk. Bu suretle intihabettik. Listede esamisi gösterilen âza olacak zevatı hiçbirimiz bilmiyoruz. Hiç olmazsa namzet olacak zatın ufacak bir sicilleri - sicil dersem, yani tercümeihal değildir - hiç olmazsa ufacak bir sicil gösterilsin. Kaç senedir Maliyede bulunuyor? Hangi meslekte bulunuyor ve nereden gösteriliyor? Bunları bilelim. Meselâ listede bir Hasan Bey gösteriliyor. Hasan Bey kimdir, nedir? Bilmiyoruz. İntihabedilip gidiyor. Demelidir ki, falan zamandan filân zamana kadar falan yerde bulunmuş bir adamdır. Biz de o zaman kanaat getirmeliyiz ki, bu adam şudur. Menşei budur. Maliyecidir ve şu hizmete yarıyacaktır. Bendeniz ceffalkalem intihap taraftarı değilim. Bu hususta bir de takrir takdim ediyorum.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. (Gümüştane) — Efendim, bendeniz Müsterek Encümenin intihabı esnasında encümende bulundum. Fakat intihabata iştirak etmedim. Yani encümen tefrik ederken tefrika iştirak etmediğimi arz ediyorum. Sureti tefrik ve intihap için esas ittihaz ettiğimiz kavait ve usul üzerinde anlaşamadığımız için rey'e iştirak etmedim ve reyim yoktur. Maksadım bunu arz etmekten ibarettir.

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ REİSİ REŞAD B. (Saruhan) — Efendim! Heyeti celilenizin kararıyla Divanı Muhasebat âzâlıklarına namzet gösterilmek üzere iki misil bir cetvel tanzimiyle Heyeti Umumiyyeye arzını Muvazene ve Kavanini Maliye encümenlerine havale buyurmuşunuz. Müsterek Encümen bu iki misil esamiyi tesbit edeceği esnada gerek Maliye Vekili Beyefendi tarafından ve gerek rüfakai saire tarafından hatıra gelen bütün esami yazılmıştır. Bu esaminin adedi kırk, elliye baliğ oluyor. Sureti intihap hakkında birçok müzakerat cereyan etti ve maatteessüf şimdi bir arkadaşımızın ifade buyurdukları sicilâtın tetkiki cihetine encümen lüzum görmedi ve yapamadı. Bu arzuya kemali minnetle iştirak ederiz ve hakikaten bu mesele şayanı arzudur ve sicillerin tetkiki lâzımdır. Zannediyorum ki, Maliye Vekili Beyefendinin de buna iştirak etmemeleri bu noktai nazardandır. (Niçin yapmadınız sesleri.) Esasen rüesanın intihabı esnasında Heyeti Celile sicilâtın

tesbiti gibi bir vazifeyi Müsterek Encümene tevdi etmemiştir. Evet, bu bir noksandı; itiraf ederim. (Gürültüler) Bidayette rüesanın intihabı esnasında mevzuubahs oldu. Fakat bunda Maliye Memurün Sicil Müdürünün bulunmasına encümen lüzum görmedi. Âza intihabında hiç nazarı dikkate alınmamıştır. Bu bir kusurdur. Bendeniz bu hususa tamamiyle iştirak ederim. Evet siciller aranılmalıdır, tetkik edilmelidir. Beyefendiler! Müsterek Encümen bu husustaki vazifesinin ağırlığını bihakkin müdriktir. Büyük Millet Meclisinin bütçeyi murakabe hususundaki bütün vazaif ve salâhiyetini istimal edecektir. Bu heyet lâyenazildir. Binaenaleyh ne kadar tetkik edilmek lâzımgelirse yeri vardır. Bu arzuya bendeniz de gerek şahsan, gerek encümen namına kemali minnetle iştirak ederim. Sicilleri tetkik edilmelidir.

RECEB B. (Kütahya) — Sicilleri tetkik edilmeli midir?

REŞAD B. (Saruhan) — Evet edilmelidir.

RECEB B. (Kütahya) — Onu sormak istedim.

ABDULLAH B. (Trabzon) — Kavanini Maliye Encümeni namına söylyeceğim Reis Bey!

SADIK B. (Karahisarı Sahib) — Efendim geri alacaklar mı?

REŞAD B. (Saruhan) — Efendim Heyeti Celileniz nasıl arzu ederseniz gerek bersabık encümene tevdi buyurursunuz, gerek ayrıca bir encümen teşkil edersiniz. Bendeniz şahsi kanaatimi arz ediyorum. Tetkik edilmek lâzımdır.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Efendim müsaade buyurursanız bir şey arz edeceğim. Tekrar sicilleri tetkik etmek ve gösterilen şahsiyetleri daha vazih bir surette tesbit etmek üzere encümenden iade olunsun.

ZAMİR B. (Adana) — Bendeniz usul hakkında söylyeceğim. Efendiler! Şimdi encümen reisi Reşad Bey diyor ki, biz tefrik etmiştik. Elimizde de böyle bir sicil yoktur. Binaenaleyh encümenin meydana getirmiş oldukları isimler hakkında katî bir kanaatleri yoktur. O halde bunu biz encümene göndeririz. Orada şu tetkikat yapılır ve o suretle mesele hallolunur. Şimdi bunların intihabı hakkında hiçbir muamele yapılmamış. Öyle beş, on isim de getirmesinler. Daha çok namzet gösterebilirler.

REİS — Efendim! Bu hususta verilmiş takrirler vardır.

Riyaseti Celileye

Meclisi Âliye niyabeten, her sene yüzlerce milyon lira varidat ve masarifati Devleti murakabe hususunda salâhiyeti kâmileyi haiz ve lâyez nazil bulunan Divanı Muhasebat âzalarının emri intihabı pek mühim bir vazife vataniye olduğu aşikâr bulunduğundan bu hususta mevaddı âtiyenin nazarı dikkate alınmasını arz ve teklif eylerim.

1. Müşterek Encümen tarafından Heyeti Celileye arz olunan namzet listesinde muharrer zevatın sicillâtı, derecesi tahsil ve iktidarı, ahval ve memuriyeti sabıkaları yegân yegân tetkik edilmiş ise Meclisimizin bu bapta tenviri, bu cihet nazarı dikkate alınmadı ise evveleminde bu nakîsanın ikmalî.

2. Müşterek Encümen, takdim ettiği listede muharrer zevatın kendilerine tevdi olunacak vazifei mühimmeyi ifa edebileceklerine ve bunlar haricinde meziyatı matlubeyi haiz zevat bulunmadığına tamamen kaani midirler? Bu cihetin de izahı.

Saruhan
Edhem

Riyaseti Celileye

Encümenin tesbit ettiği listede isabet olmadığı söyleniyor. Binaenaleyh namzetlikleri vaz'olunacak zevatın hayatı memuriyeti ve müktesebatı hakkında Meclis tenvir edilmek için muhtasar birer tercümeihallerinin tab'ıyla Âzayı Muhteremeye tevzii lüzumunu teklif eylerim.

17 Kânunuevvel 1339

Bozok
Süleyman Sırrı

Riyaseti Celileye

Divanı Muhasebat namzetlerinin mücmel sicillerinin tab'ını teklif eylerim.

Karesi
Mehmed Vehbi

Riyaseti Celileye

Meclisi Âli namına ifayı murakabe edecek olan Divanı Muhasebat âzalarının intihabı fevkalâde haizi ehemmiyettir. Okunan listede esamisi muharrer zevatın sicillerine müracaat edilerek kıdemleri ve tahsil ve iktidar dereceleri bittetik en yüksek olanlarının intihabedilip edil-

mediğinin encümençe izahını ve yapılmamış ise bu tetkikatın ifasından sonra namzet gösterilmesini teklif ederim.

Diyarbakir
Zülfü

Riyaseti Celileye

Meclisi Âli namına ifayı vazife edecek olan Divanı Muhasebat Heyetinin umuru Maliye de ihtisas ve vukufu tammı olan zevattan teşkili istihdaf olunan murakabeyi milliyeyi temin noktai nazarından fevkalâde haizi ehemmiyet olduğu bedihidir. Heyeti Celilenin kararıyla encümeninde tesbit edilen namzetlerle Heyeti Umumiyenin mukayyedolamayacağı ve mezkûr namzetler haricinde ilmen, ahlâkan sahibi mezâyâ mütehasısların vücudu gayriakabili inkâr olduğuna nazaran arzu olunan murakabeyi milliyeyi matlub veçhile ifa maksadiyle Divanı Muhasebat âzasının memlekette hayatı memuriyetleri nezihe, tecrübe ve malûmatı maliyeleri mümtaz bir mahiyette olan zevattan teşekkülünü temin için irae edilen ve irae olunacak olan namzetlerin sicillâtının bir encümeni mahsusta tetkikinden sonra katî intihabatın icrasını teklif eylerim.

Ertuğrul Mebusu
Ahmed İffet

REİS — Efendim! Divanı Muhasebat âzaları hakkında Heyeti Celilenize Müşterek Encümen tarafından gönderilen listede isimleri muharrer zevatın sicilleri hakkında malûmat mevkuttur. Heyeti Celilenin hissiyatı, gerek bunların sicillâtı, ve gerek hayatı memuriyetleri hakkında tetkikat yapılsın, bu tetkikat ile beraber liste tanzim olunarak Heyeti Celileye takdim edilsin şeklinde tezahür ediyor. Şimdi bunları Müşterek Encümene havale edelim.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bunlar geçen gün kabul edilen bir takririn neticesi olarak iki misli geliyor. Bundan başka üçüncü derecede kalanlar da vardır. Yani üçüncü misil vardır. Onu da berayı malûmat koyuversinler. Faydalı olur. (Çok doğru sesleri) Kararınız dâhilinde listeye korsunuz. Binaenaleyh encümeninde görülenleri biz de bilelim.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Reis Beyefendi, bendeniz de Müşterek Encümeninde bulunduğum. Filvaki Vehbi Beyefendinin buyurduk-

ları vâridolabilir. Fakat bu, mümkün değildir. Çünkü o kadar çok namzet mevzuubahsolmuştur ki, içlerinde Divanı Muhasebata gelmeye hiçbir suretle lâyük olmıyanlar da vardır. Birçok isimler, birçok şahıslar vardır. Bunların üzerinde müspet bir neticeye vâsıl olmak mümkün değildir. Bu esami onun bir hulâsasıdır. zübdesidir. Filvaki Meclisi Âlinin böyle alâkadar olması doğrudur. Tercümei hali gösterilsin, biraz tetkikat yapılsın hepsi doğrudur. Fakat dediğim gibi esami çoğalacak.

VEHBI B. (Karesi) — Müsade buyurur musunuz efendim? Efendiler! Lâyenazıldır diyorum. İntihabedilecek zat sekiz kişi, üç misli 24 kişi eder. Yani Ahmed Hilmi Bey 24 kişiyi mi istikhsar buyuruyorlar?

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Onu kabul ediyoruz. Fakat nâmütenahi esami olmasın.

REİS — Efendim Heyeti Celile tarafından kabul edilmiş bir takrir mucibince sekiz kişi yerine onaltı esami yazılması takarrür etmişti. (Şimdi 24 istiyoruz sesleri) Vehbi Bey biraderimiz 16 kişiden maada ayrıca daha sekiz kişinin esamesinin zeylen bildirilmesini teklif ediyorlar. (Muvafık sesleri) Bunu da ayrıca reyî âlilerine vaz'edeceğim. Bu takrirler heyeti umumiyesi itibariyle birbirlerine müşabihtir. Binaenaleyh şimdi bir ilk takrir daha gelmiştir. Onları da okuyacağız :

Ryaseti Celileye

İntihabedilecek Divanı Muhasebat âzalarının kudreti ilmiyeleriyle beraber bilhassa Mücadele-i Milliye esnasındaki vazifelerinin tetkikini rica ederim.

17 Kânunuevvel 1339

Malatya
Dr. Hilmi

Ryaseti Celileye

Divanı Muhasebat âzalığına intihabedilecek âzaların hizmet ve hüviyetleri tesbit edilirken memleket ve milliyetinin de taharri hususunu teklif ederim.

Kângırı
Talât

REİS — Evvelce onaltı kişiye karar verilmiş olduğu halde daha sekiz namzetin...

VEHBI B. (Karesi) — Namzet demedim, zeylolarak ilâvesini bendeniz teklif ettim.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Daha onaltı kişi ilâve edilsin.

REİS — Efendim onaltı kişilik listeye ayrıca daha onaltı zatın ilâvesiyle otuzikiye iblâğını teklif ediyorlar. Evvelâ bunu reyî âlinize vaz'edeceğim. Ontaltı kişilik listenin otuzikiye iblâğını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. (Kabul edildi sesleri) (Reddedilmedi sesleri) Otuziki olması kabul edilmiştir. Şimdi bu otuziki kişilik listede her isim hizasında sicilinin ve memleket-te hayatının ve sairesinin, yani kendisi hakkında mevcut bütün malûmatın dercolumasına dair mütaaddit takrirler vardır. Bu takrirleri nazarı dikkate alarak ona göre bir liste hazırlanmasının Muvazene ve Kavanini Maliye encümenlerine havalesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın, aksini de reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Bu suretle Müşterek Encümene havalesi kabul edilmiştir efendim.

Divanı Riyasetin bâzı mukarreratı vardır, okunacaktır efendim.

4. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Mezuniyeti tecavüz ettiren âza hakkında Divanı Riyaset kararı*

17 . 12 . 1339

Heyeti Umumiyyeye

25/176

Kırkkilise Mebusu Dr. Fuad Beyin yirmi gün müddetle mezun addi 15 . 12 . 1339 tarihli ondördüncü Divanı Riyaset içtimasında tensifbedilmiş

olmakla Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

T. B. M. Meclisi Reisi
Ali Fethi

REİS — Efendim Kırkkilise Mebusu Dr. Fuad Beyin, yirmi gün müddetle mezuniyetini kabul buyuran rüfeka lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlinize vaz'edeceğim, Kabul etmeyen-

ler lütfen ellerini kaldırsın. Yirmi gün mezuniyeti kabul edilmiştir efendim.

17 . 12 . 1339

Heyeti Umumiyye

25/168

Lâzistan Mebusu Ekrem Bey bir hafta mezu- niyetle azimet etmiş iken müddetini onaltı gün tecavüz ettirmiş olduğundan haftalık mezuniyeti de dâhil olduğu halde istimal eylediği yirmidört günün mezuniyeti kanuniyesinden mahsubu 15 . 12 . 1339 tarihli ondördüncü Divanı Riyaset içtimanda tensibedilmiş olmakla Heyeti Umu- maiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

T. B. M. Meclisi Reisi
Ali Fethi

EKREM B. (Lâzistan) — Söz istiyorum! İzah edeyim; (Mezuniyet kararında müzakere olmaz sesleri)

REİS — Efendim Lâzistan Mebusu Ekrem Bey bir hafta müddetle almış olduğu mezuniye- tini onaltı gün tecavüz ettirmiş olduğundan müddeti kanuniyesine mahsubunu reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kal- dırsın. Aksini de reyi âlinize vaz'edeceğim. Ka- bul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Heyeti Umumiyye

Ertuğrul Mebusu Ahmed İffet Beyin, sureti musaddakası merbut tahrir ve tabip raporu 15 . 12 . 1339 tarihli ondördüncü Divanı Riya- set içtimanda ledettezekkür; mîri mumaleihin mezuniyeti kanuniyesini istimalden sonra istih- sal eylediği haftalık mezuniyetini yirmiiki gün tecavüz ettirdiği anlaşılmağa keyfiyetin Heyeti Umumiyyeye arzı tensibedilmiştir efendim.

T. B. M. Meclisi Reisi
Ali Fethi

REİS — Efendim Ertuğrul Mebusu Ahmed İffet Bey bir haftalık me'zuniyetini ma'zereti sıhhiyesine binaen yirmiiki gün tecavüz ettir- miştir. (Raporu vardır sesleri) Raporu da merbuttur. Bu yirmiiki günün kabul edilip edilmediğini re'yi âlinize vaz'edeceğim. Ka- bul edenler lütfen ellerini kaldırsın, aksini de re'yi âlilerine vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Yirmiiki gün mezuni- yeti kabul edilmiştir efendim.

3. — *Diyarbakir Mebusu Zülfü Beyin, Rum Patrikhanesine dair sual tahririne Adliye Vekili Seyyid Beyin şifahi cevabı (6/70)*

Riyaseti Celileye

Evrakı havâdiste İstanbul Rum Patrikhane- sinde, Patrik intihabı için müzakere cereyan et- mekte olduğu ve bu işlere ecnebilerin de tesir icra etmekte bulunduğu okunuyor. Patrikha- nenin son vaziyetine nazaran bu bapta Hüküme- tin noktai nazarı ve tarzı hareketi nedir? Key- fiyetin Adliye Vekâletinden şifahen sualini tek- lif ederiz.

Diyarbakir Mebusu
Zülfü

Maraş Mebusu
Midhat

ADLIYE VEKİLİ SEYYİD B. (İmir) — Efendim Patrikhane intihabı vâkı olmuştur. Şimdi evveleminde bir mukaddeme arz edeyim, sahibi sual orada konuşuyor.

ZÜLFÜ B. (Diyarbakir) — Buradayım efen- dim.

ADLIYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Evvelâ bir mukaddeme arz edeyim; malû- muâliniz Fener Kilisesinin bugünkü vaziyetiyle Harekâtı Milliyeden evvelki vaziyeti arasında kıyas kabul etmeyecekleri derecede büyük bir fark vardır.

HALİL B. (Zonguldak) — Maddeten, mâ- nen değil.

ADLIYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Mânen de, maddeten de... Evvelden birta- kım imtiyazatı mezhebiye vardı; malûmuhsa- nınız, o imtiyazatı mezhebiye meyanında en mühim olmak üzere bu Devletin doğrudan doğ- ruya hakkı hâkimiyetine taallük eden ve onu ihlâl eder bir keyfiyet vardı ki, o da Patrikhane- nin hakkı kazayı haiz olması.. Gerek Rum Patrik- hanesinin ve gerek Ermeni Patrikhanesine ve gerek hahamhaneler alelûmum müessesatı dini- ve gayrimüslimiyemeye öteden beri Devletçe ken- dilerine bir âtîfet olmak üzere bâzı imtiyazat bahşolunmuştur. Bugün lehülhamd milletin gayretiyle, himmetiyle ve vukubulan mücahe- datı vatanpervanesiyle bunlar kâmilan kalk- mıştır, mülgadır. Artık memleketimizde im- tiyazatı mezhebiye namına hiçbir şey yoktur. Binaenaleyh gerek Rum Patrikhanesinin kilise- lerinin ve keza Ermeni Patrikhanesi kilise- lerinin ve keza Ermeni Patrikhanesinin artık siyasi,

idari hiçbir salâhiyet ve vazifeleri kalmamıştır. Bugün alelûmum patrikhaneler; kiliseler, hahamhaneler tam mânasiyle bir müessesesi diniyedir; ma'bettirler. Reisleri rahiplerdir. Rüesayı ruhaniye namıyla yâd ettiğimiz ruhandırlar, rahiptirler, başka bir sıfat ve salâhiyetleri yoktur.

HALİL B. (Zonguldak) — Âbit, zâhit, âdemler

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Şimdi evvelce o imtiyazat zamanında Devletçe müttehas bâzı intihap nizamnameleri vardı. Bu gün onlar da kâmilen mülğadır. Hiçbirinin hükmü yoktur. O cümleden olmak üzere Patrikhanenin birer cismanî meclisleri bulunurdu. Bugün bunlar yoktur, mülğadır. Binaenaleyh intihabı vâkı bir kilise reisi ruhanîsi intihabından ibarettir. Onun ismine ister patrik densin, ister rahip densin, ister papaz densin, isterse başpapaz densin. İster alehtlak rahip densin Devletçe müsavidir. Devletin nazarında bu tâbirat arasında hiçbir fark yoktur. (Başpapaz sesleri)

ISMAİL KEMAL B. (Çorum) — Patrik namını el'an muhafaza ediyorlar. Doğru değildir.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Yalnız intihap hususunda Devletin her şeyde olduğu gibi velev ki, dinî bir intihabolsa dahi hakkı murakabesi ve hakkı teftişi vardır. Kendi memleketi dâhilinde bir Devletin cereyan eden intihabatı saire, velev ki sırf mezhebî ve dinî olsun; her halde Devlet, haiz olduğu hâkimiyeti mutlakasına binaen onlar üzerinde de bir hakkı murakabe ve teftiş maliktir. Ve hiçbir vakit de Devlet kendi memleketi dâhilinde intihabedilecek bu gibi rüesayı ruhaniyenin tebaai ecebîyeden olmasına müsaade edemez. Kezalik kendi memleketinde cereyan edecek intihabatta müntahiplerin de tebaai ecebîyeden olmasına müsaade edemez. Şu halde müntahibin ve müntahabın her halde Türkiye tebaasından olması şarttır. Bu kâfi değildir. Müntahibin rüesayı ruhaniyeden ve vazai ruhaniyeden bir vazife ile mükellef olması şarttır. Yani sivil ahali intihabata iştirak edemez. Kendilerinin Kilise Kanunu mucibince ve umuru diniyeleri mucibince metropolitleri, rühbanı, hahamları intihabeder; fakat ahali bu intihabata iştirak edemez. Eskiden edermiş; olvakit ki,

imtiyazatı mezhebiye kısmından olmak üzere cismanî meclisler vardı, bugün onlar mülğadır, bugün intihabedemezler. O halde Hükümetin ve Devletin noktai nazarı budur. O halde müntahip ve müntahap Türk tebaasından olmak ve zamanı intihabında vazifei ruhaniyeden bulunmak şartıyla intihabedebilirler. İstanbul Vilâyeti tarafından da kendilerine bu suretle tebliğ olunmuştur. Harbi Umumiden evvel ve Muahededen mukaddem memaliki Türkiye'den ma'dudolup da bilâhara hududu millî haricinde kalmış olan mahallerden; muahedeler henüz tasdik edilmemiş ve bunlar henüz Türk tebaasındandır diye bir te'vilât ile meselâ; Drama Metropolidi veyahut Serez Metropolidi bu intihabata iştirak edemez. Bu cihet tebliğ edilmiştir ve onlar da bunu tamamiyle hüsnütelâkiki ve kabul ederek bu mahallerden kırkyedi kadar intihabata dâhil olan metropolitler intihaptan çekilmişlerdir. Kala kala yalnız hududu millî dâhilinde vazifei ruhaniyesi bulunan ve Sen Sinodu teşkil eden metropolitler intihabatına iştirak etmiştir. Emir buyurursanız onların da isimlerini okuyayım. (Okunsun sesleri) (Okunmasın sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Beyhude isimler zaptı doldurmasın.

REİS — Sualde dâhil ise okuyunuz!

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Sualde dâhil değildir. Yani Hükümet sual soran beyefendinin ve bu vesile ile Heyeti Celilenizin hususiyle alâkadar olacakları noktaları tabiatıyla gözetmiş ve alâkadar olmuş ve takibetmiştir. Ve hâlâ da takibetmektedir, bugün dahi takibetmektedir, yarın da takibetmektedir.

Şimdi ikinci bir nokta kalıyor ki; sual takirinde Diyarbekir Mebusu Muhteremî Zülfü Beyefendi ecebî te'siri de olmuştur diyorlar, biz böyle bir te'siri bilmiyoruz ve olmasına da imkân görmüyoruz. Olduğu takdirde derhal intihabı feshederiz. Malûmatı resmîye ve gayriresmîye arz ettiğim veçhile doğrudan doğruya Sen Sinodu terkibeden metropolitler oniki kişilik Rühban Heyetinin ittifakı ârâ ile intihabettikleri Kazıköy Metropolidi Garikoris'tir. Kendisi Türk tebaasındandır. Zamanı intihapta vazifei ruhaniyeyi haizdir. Gazetelerde ve ceraidi havâdiste manzuruâliniz olmuştur ve

kendisinden vazifei ruhaniyeye mübaşeret ettiğini ve bu suretle muazzaz ve mübeccel Türk Cumhuriyetine arzı ubudiyet edildiğini müş'ir telgraflar gelmiştir. Resmî olarak bendenize de, Başvekâlete, Riyaseti Celilei Cumhuriyete bu suretle arzı ubudiyeti havi ve Cumhuriyeti müazzazemizin temadii bekasını ve saadetini ve bütün milletin sıhhat ve afiyetiyle mes'udolması duasını resmen kilisede ifa ettiğini havi kendilerinden bize telgraflar geldi. (İnanmayınız, inanmayınız sesleri) Resmen malûmat veriyor.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Beş asırdan beri olduğu gibi değil mi efendim? (Papa Eftim ne yapıyor sesleri)

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Bu meyanda Papa Eftim Efendinin de ismi geçiyor. Fakat şunu arz edeyim ki, efendiler! Papa Eftim Efendi Hükümetin bir adamı değildir. Papa Eftim Efendi kendilerinin doğrudan doğruya adamıdır. Maaşla muvazzaf kendi adamlarıdır. Makamı Vekâlete keşide ettiği bir telgrafta o da bu intihabı vâkı ihbar ediyor. Alt tarafında da şayanı itimadolduğunu söylüyor. Fakat neden dolayı şayanı itimat değildir, onu yazmıyor. Şimdi bendeniz bu noktayı tetkik ile meşgulüm. Eğer hakikaten ve eidden şayanı itimat değil ise o zaman hakikaten şayanı itimadolanın intihabedilmesi lâzımdır. Fakat mücerret bir ihbardan ibaret kalırsa elbette Hükümet o ihbarı mücerredî hiç de nazarı itibara almaz. Umuru bâtiladan olan ahvalde delili zâhirî ile amel edileceğine göre, malûmuhsanınız, kilise kapısının hâricinde tezahür etmiyen meseleye, umuru diniyeye Hükümet karışmaz. Fakat ne vakit âsayişe emniyete taallük ettiği zaman zabıta vasıtasıyla Hükümet işe vaziyededeceği gibi kezalik aynı zamanda siyaseti milliyemiz haricinde bir siyaset, bir

gaye takibedilir veyahut bugünkü Fener Kiliyesi, dünkü Patrikhane gibi bir merkezi fesat hâline getirilir, birtakım siyasete alet ittihaz edilecek olursa Devlet, Hükümet derhal vazifei mecburesini, vazifei milliyesini hemen bilâte-reddüt ve bilâ imhal ifa edecektir. Arz edeceğim mesele bundan ibarettir.

TALÂT B. (Ardahan) — İstiklâl Mahkemesi orada iken yapamaz.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (Devamla) — Eğer burada hatıra gelen başka noktalar varsa emrediniz arz edeyim. Yalnız şu noktayı arz edeyim ki, o muahdede münderiç bulunan akalliyetlerin hukuku meselesinin Patrikhane ile alâkası yoktur. Yani Heyeti Celileye şunu arz etmek isterim ki; akalliyetlerin hukuku meselesi başkadır; Patrik, reisi ruhanî, hahambaşı intihabı büsbütün başkadır. Bugün akalliyetlerin hukuku meselesi ile patrikhanelerin, kiliselerin, hahamhanelerin alâkası kalmamıştır. Onlar akalliyeti teşkil eden efradın doğrudan doğruya kendi aralarında Devletin nizamına tevfikân intihabedecekleri mecalisi idare ile idare edilecek, tedvir edilecek umur ile meşgul olurlar. Meselâ; mekteplerin idaresi, mektepler için hastahaneler için, eytamhaneler ve saire gibi müessesatı hayriye için iane toplamaları... Bunlar da akalliyetlerin kendileri tarafından idare edilecek keyfiyetlerdir. Eskisi gibi kiliselerin, hahamhanelerin idare edeceği mesailden ibaret değildir. Tabî biz buna da meydan vermiyeceğiz. Umru hukukiye ciheti kalıyor ki, nikâh, talâk ve saire gibi mesaili adliyedendir. (Kâfi sesleri) Sual sahibi kâfi görüyor mu acaba?

REİS — Buyurunuz Zülfü Bey!

ZÜLFÜ B. (Diyarbakir) — Kâfi gördüm efendim, kâfidir.

5. — MAZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Zafer ve sulh şerefine erbabi şekavette fiilî seni' mahkûmları müstesna olmak üzere sü-lûsan müddeti cezaiyelerini ikmal eden mahkûminin bakıyei müddeti cezaiyelerinin affına ve müebbet kürek ve kalebentlik ve nefye mahkûm olanların cezalarının da onbeş seneye tahviline dair kanun lâyihası (1/229), Bozok Mebusu Hamdi Beyin, Affı umumî ve Müecceliyeti As-*

keriye Vergisi hakkında kanun teklifi (2/58), İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin, affa ait lâyihaların bir araya toplanarak affı umumîye tahvilî hakkında tavrîri (4/110), Urfa Mebusu Şeyh Safvet Efendi ile rüfekasının, affı umumîye mütâallik lâyihaların müsta'celen müzakeresi hakkında tavrîri (4/113) ve Adliye Encümeni mazbâtası.

REİS — Ruznamemizde Affı Umumî Kanununun bakıyei müzakeresi vardır. Malûmuâliniz birinci, ikinci, dördüncü maddeleri Dahiliye ve Adliye encümenlerine tetkik olunmak üzere havale edilmişti. Müşterek Encümenin ta'dilen kaleme aldığı maddeler Huzuru Âlinizde okunacaktır. (Tab'olunsun sesleri) Efendim! Encümenlerden gelen şekiller usulen tab'olunmuyor. Yalnız burada okunuyor. Yeniden gelmiş bir teklif değildir. (Yazarız sesleri)

Maddeler okunacak lütfen yazınız.

ZAMİR B. (Adana) — Reis Bey! İmkânı yoktur. Çünkü yeniden birçok maddeler ilâve etmişlerdir. Bunlar tabi' ve tevzi' edilip ondan sonra müzakere edilmelidir. (Hayır hayır sesleri)

REİS — Efendim! Encümenlerden ta'dilen gelen maddeler burada okunurken âzayı kiram tarafından tahrir edilir. Bu kanun hakkında ayrıca istisnâ bir muameleye hacet yoktur.

Riyaseti Celileye

Af hakkında Adliye Encümenince olbaptaki teklifat ve levayihî kanuniyenin ta'dil ve terkibi suretiyle vücuda getirilen lâyihai kanuniye Heyeti Umumiyece müzakere olunurken âzayı kiram tarafından mûta takrirlerle birlikte Müşterek Encümenimize havale kılınmakla cümlesi kıraat ve tetkikat ve müzakerata şüru' edildi. Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin muhavel takririnde Cumhuriyetin tarihi ilânına kadar mahkûm ve maznun bilûmum eşhasın affı umumî ile afları teklif edilmekte bulunmakla ledettezekkür mücerriyeti izale eyliyen böyle bir affa encümen âzasından hiçbir zatın tarafıtar olmadığı anlaşıldı. Heyeti Celilenin salifülârz müzakeresinde tezahür eden noktai nazarı umumîye ve olbaptaki takrirlerin ekserisi muhteviyatına nazaran Heyeti Vekilece de teklif edilmiş olan müddeti mahkûmei cezaiyeden bir kısmının affını, derecesi de bunu mütaakiben tesbit edilmek üzere, encümen ekseriyeti muvafık görmüştür. Canik Mebusu Süleyman Necmi Bey ve Ali Rıza Bey (Kırşehir) affın mahazirini ve heyeti içtimaiyemize îka, edebileceği mazarratı izah etmiş, akalliyette kalmışlardır. Encümen işbu noktai esasiyi takrir eyledikten sonra sırasıyla; müddeti cezaiyeden bir kısmının affından müstefidolacakların müntehayı tarihi cürümleri ve müstesniyata mahal olup olmadığı hususlariyle affedilecek müddet mese-

lerini tezekkür etti. Mentese Mebusu Şükrü Kaya, İzmir Mebusu Hamdi ve Şükrü beylerle Diyarbekir Mebusu Zülfü ve İsparta Mebusu İbrahim beyler tarafından mûta takrirden müntehayı affolmak üzere Cumhuriyetin tarihi ilânı olan 29 Teşrinievvel 1339 un kabulü muharrer bulunmakla icabı müzakere kılınarak Derisim Mebusu Feridun Fikrî ve Bozok Mebusu Hamdi beyler tarafından işbu kanunun tarihi intişarına kadar cürüm irtikâbedenlerin aftan müstefidolmaları bu bapta şimdiiye kadar müntehir bilûmum af kanunlarındaki usulü mu'tadeye ve hikmeti usulü cezaiyeye muvafakati noktai nazardan münasibolacağı dermeyen edilmiş ise de Cumhuriyetin ilânı, memleketin hayatı umumiyesinde mühim bir devrenin mebdai olmak ve bu itibarla esbabı affa da murtabit bulunmak itibariyle müntehayı affa esas teşkil eylemesi ekseriyetle muvafık görüldü. Kastamonu Mebusu Mehmed Fuad Beyin takririnde sülûsan müddeti cezaiyenin affı talebedilmiş ve bunu teyiden Hamdi ve Feridun Fikrî beyler ve Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendi taraflarından, affedilecek müddeti cezaiye hakkında, berveçhi âti mütalâa serd olunmuştur. İşbu aftan mümkün olduğu kadar çok evlâdı vatanın müstefidolması ve bu suretle nüfusa muhtacolan memleketimize bir hizmet edilmesi lâzimedendir. Sulh ve Cumhuriyet şerefine tecelli eden bu âtifeti milliyeden dolayı sülûsan müddeti cezaiye gerek mahkûmîn ve gerek bilâhara mahkûm edildikleri takdirde maznuniyetten tenzil ve affolunmalıdır. İşbu mütalâa, cezanın heyeti içtimaiyede tevliedettiği ibret ve intibahı muhafaza, hiç değilse nısfının olsun mücerrimince bilfiil iktiham edilmesi lâzimededen görülerek kabul olunmamış ve ekseriyetle gerek mahkûmîn ve gerek maznunînden bilâhara mahkûm edilecek olanların nısf müddeti cezaiyelerinin affı; Çorum Mebusu Dr. Mustafa Bey ile Trabzon Mebusu Rahmi Bey tarafından Heyeti Umumiyeye takdim kılınan takrirlerde dahi talebedilmiş olduğu veçhüzere kabul edilmiştir. Mardin Mebusu Necib ve Muş Mebusu Osman Kadri beylerin bâzı müstesniyatla mücazatın kâmilan affı ve Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin sülûs cezanın affı teklifleri bu suretle kabule iktiran edememişlerdir. İşbu aftan istisna edileceklerin tesbitine gelince;

bu bapta Karesi Mebusu Vehbi Bey, bu affın zaten mahdudolan dairesinden müstesniyat suretiyle bir kısım mücriminin de ihraçı maksadı affı haleldar edeceği mütalâasında bulunmuştur. Çorum Mebusu Münir Bey, sirkatı mev-sufa, kıtâı tarîk ve şekavet fiillerini mürteki-bolanların aftan istisnası muvafık olacağını, serd etmiştir. Ârâya ledelmüracaa Vehbi Beyin teklifi ekseriyetle kabul edildi. Münir Bey (Çorum), İhsan Bey (Ankara), Süleyman Neemi Bey (Canik) ekalliyette kalmışlardır. Müzakeratın bu noktasına kadar kabul olunan esasatı ifadeten birinci madde tanzim olunmuştur. Yeniden tanzim edilen birinci maddeye nazaran encümenimize havale kılınan lâiyhai kanuniye-nin te'cili takibata mütedair olan ikinci mad-desiyle 'buna müteferri' ve te'cili takibattan müstefidolanların bilâhara cürüm irtikâbettik-leri takdirde tâbi tutulacakları muamele ceza-ye hakkındaki üçüncü ve te'cili takibattan isti-fade etmiyeceği beyaniyle müracaatta bulunan-lara mütedair olan altıncı madde ile bu hususat-la alâkadar olan hukuku şahsiye hakkındaki yedinci maddeye mahal kalmamakla mevaddı mezkûre tayyedilmiştir. Cinayet mahkûm ve-ya maznunlarından elyevm hâli firarda bulu-nanların işbu kanunun her mahalde neşir ve ilânı tarihinden itibaren üç ay zarfında teslim nefseylemedikleri takdirde birinci madde hük-münden istifade edememeleri hakkında Karesi Mebusu Vehbi Bey tarafından encümene tek-lif olunan ve Muş Mebusu Osman Kadri Beyin Heyeti Umumiyyeden muhavvel takririnde (İş-bu kanunun tarihi intişarından itibaren üç mah zarfında istîman eyledikleri takdirde) suretin-de ve Trabzon Mebusu Rahmi Beyin takririnde (İşbu kanunun tarihi intişarından itibaren altı ay zarfında dehalet eyledikleri suretinde) müsaadeden istifadeleri tarzında muharrer bu-lunan esas Vehbi Beyin teklifi veçhile merku-mûnun kanununa her mahalde tarihi intişarın-dan itibaren üç ay zarfında teslimi nefseyleme-dikleri takdirde aftan müstefidolamamaları su-retinde kabul edilmiştir.

Çorum Mebusu Münir B. (Her mahalde ta-rihi intişar) kaydına mu'teriz kalarak vâsi bir müddeti istîmanın her tarafta aynı günde başla-ması mütalâasında bulunarak ekalliyette kalmış-tır. Ahmed Süreyya ve Mentеше Mebusu Şükrü

Kaya beyler ve Çorum Mebusu İsmail Kemal Bey tarafından, (Merhûminin aftan istifade edebil-meleri, işbu kanunun neşirinden sonra üç ay zar-fında derdest edilmiş veya teslimi nefseylemiş bulunmalarına mütevakıftır) suretinde encüme-ne mûta takrir, sahipleriyle Dersim Mebusu Fe-ridun Fikri Bey ârasına karşı ekseriyetle kabul edilmemiştir. İdam cezasıyla sureti katiyede mah-kûm olanların cezası onbeş sene küreğe ve müeb-bet kürek veya kalebetliğe mahkûm bulunanların on sene küreğe veya on sene kalebetliğe ve müeb-bet nefiy cezasına mahkûm olanların da cezası üç sene nefye tahvil edildiği hakkında evvelce Adliye Encümenince tanzim olunan madde kanuniye, mezkûr cezaların kabili tansif olmama-sına ve aftan bu kabül mücazat ile mahkûm olan-ların da ademi istifadeleri kaidei müsavatla gay-rıkabili telif görülmesine mebni muvafık görü-lerek üçüncü madde olarak yazılmıştır. İstiklâl mahkemesi mahkûmlarının hiyaneti vataniye mahkûmları müstesna olmak üzere cezalarını ik-mal edenlerin iadei hukuku memnuaları hakkın-da Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Bey tarafın-dan mesrud teklif ekseriyetle ret ve Feridun Fikri Bey (Dersim) bilâistisna bu teklifin ka-bülü reyinde bulunmaktadır. İşbu kanunun mak-sadı memlekete nâfi' olabilecek ve istihsali mil-liye hizmet edebilecek unsurların hapsane köşe-lerinde cezalarının nisfını çektikten sonra tah-liyeleri olup bunun 24 Temmuz 1339 tarihli Lo-zan Muahedenamesine merbut Affı Umumi Be-yanname ve Protokolünde istihdaf edilen eşha-sa şimdiden teşmili gayrimuvafık görülmekle dördüncü madde tertibedildi. Teheir ve taktil gi-bi unvanlar altıncı mâruzu iftira olan evlâdı va-tanın şayan oldukları affı umumîden istifadeleri hakkında Diyarbekir Mebusu Zülfü, Çorum Me-busu Ferid Recai, Mentеше Mebusu Şükrü Kaya ve İzmir Mebusu Mehmed Şükrü beyler tarafın-dan mûta takrir muvafıkı nefsülemr görülerek teklinatı ecnabiye ile bu kabül ittihamatı müfte-riyatkâraneye mâruz kalanların affı umumî ile afları hakkında beşinci madde tanzim ve Karesi Mebusu Vehbi Bey işbu takrirde maksudolan ef'al vakti seferde icraatı Hükûmete karşı gelenler için ciheti askeriyeye itti haz olunacak tedabir hakkında 14 Mayıs 1331 tarihli Kanunu Muvak-kat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla maz-nun ve mahkûm bulduklarından maddenin bu hususa göre tahririni teklif eylemekle olsuret-

le yazılmıştır. Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrındaki e'falinden dolayı İstanbul hükümetleri zamanında muhtelif mahakim ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanların işbu affı umumîden müstefidolmaları elzem görülmüş ve bu suretle Kuvayı Milliye mensubîni hakkındaki Af Kanununun kâfi derecede sarahatle ifade etmediği mühim bir noktai adilde muvafık bir surette dermeyan ve halledilmiş olmak üzere beşinci maddeye ikinci bir fıkra ilâve olunmuştur. Kanunun mevaddı sairesi mebdai intişar ve icrasına memur edilecek vekillere mütedair olarak tanzim edildi ve işbu kanundan divanı harb mahkûmları dahi istifade edeceği cihetle tatbik ve icrasına memur olanlar meyanına Müdafaa-i Milliye Vekilinin dahi ilâvesi muvafık görülmekle Heyeti Umumiyyeye arz olunur.

17 Kânunuevvel 1339	
Müşterek Encümen	Müşterek Encümen
Reisi	Mazbata Muharriri
Kastamonu	Dersim
Ahmed Mâhir	Feridun Fikri
Müşterek Encümen	
Kâtibi	Âza
Yozgad	Bursa
Ahmed Hamdi	Osman Nuri
Âza	Âza
Dahiliye Encümeninden	Konya
Karesi	Mustafa Feyzi
Vehbi	
Âza	Âza
Bayezid	Karesi
Şefik	Ahmed Süreyya
Âza	Âza
Canık	Kastamonu
Süleyman Neemi	Ali Rıza
Âza	Âza
Çorum	Dahiliye Encümeninden
Mehmed Münir	Karesi
	Ali Şuuri
Âza	Âza
Dahiliye Encümeninden	Ankara
Çorum	İhsan
İsmail Kemal	
	Âza
	Çatalca
Şakir Bey müzakerata iştirak etmiş ise de hini imzada bulunamamıştır.	

Madde 1. — Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikabedilmiş bulunan ceraim ashabının mahkûm oldukları müddeti cezaiyelerinin nısıfı af ve tenzil olunmuştur. Mezkûr tarihe kadar irtikâbı eimmetmiş olup da henüz mahkûm olmıyanların aleyhlerindeki hüküm kesbi katiyet ettikten sonra kezalik nısıf müddeti cezaiyeleri af ve tenzil olunur.

Madde 2. — Cinayet mahkûm ve maznunlarından elyevm hâli firarda bulunanlar, işbu kanunun her mahalde neşir ve ilânı tarihinden itibaren üç ay zarfında teslimi nefseylemedikleri takdirde birinci madde hükmünden istifade edemezler.

Madde 3. — İdam cezasıyla sureti katiyede mahkûm olanların cezası onbeş sene küreğe ve müsbet kürek veya müebbet kalebentliğe mahkûm bulunanların onbeş sene küreğe veya on sene kalebentliğe ve müebbet nefy cezasına mahkûm olanların da cezası üç sene nefye tahvil olunmuştur.

Madde 4. — İşbu kanun ahkâmı 24 Temmuz 1339 tarihli Lozan Muahedenamesine merbut Af-ı Umumi Beyanname ve Protokolünde istihdaf edilen eşhasa şâmil değildir.

Madde 5. — Vakti seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece ittihaz olunacak tedabir hakkında 14 Mayıs 1331 tarihli Kanunu Muvakat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla maznun ve mahkûm olanların kâffesi hakkında affı umumî ilân olunur. Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrındaki e'falinden dolayı İstanbul Hükümeti zamanında muhtelif mahakim ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanlar dahi işbu affı umumîden müstefidolurlar.

Madde 6. — İşbu kanun tarihi neşrinden mu'taberdır.

Madde 7. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Dahiliye ve Adliye ve Müdafaa-i Milliye Vekilleri memurdur.

REİS — Buyurun Zeki Bey!

ZEKİ B. (Gümüşane) — Muhterem arkadaşlarım, encümenin bize yeniden tetkik ederek gönderdiği işbu lâyihai kanuniyede yalnız bir yeri bendenizin nazarı dikkatimi celbetmiştir ki, Heyeti Celilenizin de nazarı dikkatini celbederim.

Bir def'a eski lâyhâi kanuniyedeki dördüncü madde burada bütün bütün tayyedilmiştir. Halbuki Meclisi Âlinizin noktai nazarı birinci, ikinci ve dördüncü maddelerini tevhidten müzakeresine bir şekli kabul olacak bir tarzda tevhid ederek Heyeti Celilenize arz etmekte. Filhakika esas itibariyle bu yapılmış ise de yalnız encümeni; tarihi Osmaniyede emsali görülemiyen, hetki ırz ve cebren fiili seni' gibi ef'ali mezmumeyi af taraftarı görüyorum. Bendeniz kendi noktai nazarıma evvelâ şunu düşünüyorum ki, nâmusun kıymeti para ile, hattâ kan ile, can ile ödenmez. Ceraimi ahlâkıyenin beşeriyet üzerinde en mezmûm ef'alini teşkil eden cebri hetki ırz meselesini, Meclisi Âlinizin nasıl affa taraftar olacağını bendeniz düşünmekteyim ve hicbir vakit zannetmem ki, Meclisi Âliniz bu meseleye taraftar olsun. Cinayet kendi noktai nazarıma birçok esbabı mucibeye binaen bundan ehven olabilir. Çünkü birçok esbab dolayısıyla bir adam çeker revolverini, birisini vurabilir. Hattâ hasmı olmıyana da bir şey yapabilir. Lâkin ahlâk hususunda cebren hetki ırz meselesi, efendiler! Takdir buyurursunuz ki, bunda cebir vardır! Kimin hakkını kimin hesabına affediyoruz? En mühim olan cihet budur. Hetki ırz meselesi ve bununla beraber cebren fiili seni' müstesna olmak üzere bendeniz sair cezaların nısıf müddetinin affına taraftarım.

EMİN B. (Eskişehir) — Efendim! Bendeniz...

REİS — Efendim! Geçende dört maddenin tevhidten müzakeresi kabul edilmişti. (Evet, sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozak) — Efendim! Bütün kanun demektir.

EMİN B. (Eskişehir) — Efendim! Bendeniz ceraimde böyle nevi' tefriki değil, hattâ encümenin yaptığı bu şekli pek az görüyorum. Tunalı Hilmi Beyin dediği gibi (Ya hep, ya hiç) ya af vardır, ya yoktur, aftan maksat bendenizce şu oluyor. Mütareke zamanında Ferid Paşa Hükümeti gelmiş; Harekâtı Milliyeye mensup her hangi bir şahsın ceraimi âdiyeden dolayı kaba hat nev'inden bir cürmü varsa bunu cinayet derecesine kadar götürmüş, bilâhara Harekâtı Milliyede Kuvayı İnzıbatıye taraftarı diye bir şahıs hissiyat üzerine mahkûm edilmiş, böyle birçok eşhas sayabilirim. Hattâ zaman ve mekân ta-

viniyle. Şimdi affı istilzam eden sebeplerden birisi bu. İkincisi memleketin boşluğu, çalışacak olanların azlığıdır ve bu her iki vesileyi kuvveden fiile çıkaracak da milletin yeni bir devri tarihî ve geçmesidir. Yeniden bir Hükümeti Milliyeye yaptık, bir Cumhuriyet yaptık. Bademâ inşaallah her şeyi Hâkimiyeti Milliyeye noktai nazarıma göre göreceğiz. Kanunlarımızda bu noktai nazara mâtuftur ve muvafık olacak birçok zihniyet, birçok tahavvülât tesirinde yapılmış olan cürümlerin, ceraim ashabının, hattâ Cumhuriyet tarihine kadar değil, bugüne kadar yapılmış olan bilûmum ceraimin heyeti umumiyesinin Meclisi Âliniz şerefine affı lâzımdır. Yalnız bir meselâ kalıyor. Ceraimi mükerrere ashabi ki, bu adamlar adam öldürmeyi, hetki ırz itiyadedinmişlerdir. Bunlar kabili ıslah değildir. Hattâ temizlik yapmak için Hükümetin eline üç yüz kişi, beş yüz kişi bir miktar terk edebiliriz.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — İtiyat kabili tenktir, haberiniz olsun.

EMİN B. (Devamla) — Varsa diyorum Binaenaleyh eğer hakikaten bir şey yapmak istiorsak esaslı bir şey yapalım. Yoksa yapacağımız yarım işler şimdiye kadar olduğu gibi Hükümetin eseri za'fını göstermekten başka bir şey varamaz. Yapacaksak, «Hükümet vardır. Bademâ Hükümetin kanunlarına muhalif hareket edecek olanların Hükümet başını ezmeye muktedirdir. Fakat Hükümet kanunlu ve kanunsuzlara karşı ayrı bir defter açacaktır. Şimdi affettim bu defteri kapadım.» demektir. Bendeniz sükûnet ve selâmetin memleket için ancak böyle olduğuna kaaniim, hattâ bu Müsterek Encümeni Âlice yapılan kanunda - gerçi kanun cihetlerine aklım ermez. Fakat işin amelî cihetleri itibariyle - dağdaki bir eşkiyaya, «Sen üç aya kadar gel, bana teslim ol, ben seni bir sene yatıracağım. Şimdi altı ay yatıracağım.» demektir. Bu ne mânayı ifade eder efendim?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bayezid) — Beyefendi! Yalnız Eskişehir'i mi düşünüyorsunuz, yoksa memleketin her tarafını mı düşünüyorsunuz?

EMİN B. (Devamla) — Beyefendi, ben dağdaki eşkiyaya ne diyeceğim? Bendeniz bunu tadilen şöyle bir kanun teklif ediyorum. Tabii efendilerimiz daha iyi düşünürsünüz. Kanunşinasların bunun kanunla kabili te'lif olup olmadığına

düşünürler. Ceraimi mükerrere ashabını Hükümetin noktati nazarına bırakmak istiyorum.

MADDE 1. — Bileümle ceraim ashabından maznun, mahkûm ve hâli firarda bulunanlar affedilmişlerdir.

Madde 2. — Hâli firarda bulunanların aftan istifade etmeleri üç ay zarfında Hükümete dehalet ve kabili ıslah olduğunu meskun bulunduğu karye veya mahalleden tasdik ettirmekle mümkün olacaktır.

Madde 3. — Ceraimi mükerrere ashabından olup şakaveti, haydutluğu kendisine meslek ittihaz edenler, Hükümetçe ıslahı hâline kanaat getirilinceye kadar bu aftan istifade edemezler.

madde 4. — İşbu kanun tarihi neşrinden muhteberdir.

Madde 5. — İşbu kanun tarihi neşrine kadar vukubulan bilûmum ceraim şâmildir.

Madde 6. — İşbu kanunun icrasına Heyeti Vekile memurdur.

BESİM B. (Mersin) — Reis Beyefendi! Usulü müzakere hakkında bir şey arz edeceğim.

EMİN B. (Devamla) — Zannediyorum ki kanunlar ihtiyacatı beşeriye için yapılır ve düşünülür yollardır. Bugün böyle yeni bir devri tealliye elhamdülillâh bizi Cenabı Hak muvaffak etmiştir. Şimdi bu eski hesapları kapamak lâzımdır. Hükümet elhamdülillâh tehdidini îkaa muktedirdir. Eğer arz ettiğim birçok tahavvülât dolayısıyla mâsum olarak maznun ve mahkûm olanlar, muhtemel ve mevzuubahis değilse ve çalışacak mesai kollarına ihtiyaç yoksa o vakit affa hiç lüzum yoktur. Affetmiyelim, herkes cezasını çeksin. Eğer bu gibi şeylere lüzum varsa bu defteri kapatalım, Cumhuriyet için yeni bir defter açalım: «Bu muti'dir, bu gayrimuti'dir.» istirahatım bundan ibarettir. Bir takrir veriyorum.

REİS — Usul hakkında buyurun Süreyya Bey!

AHMET SÜREYYA B. (Karesi) — Buradan söyliyeyim mi efendim?

Efendim! Heyeti Celile, Adliye Encümeninin menferiden tanzim ve Heyeti Celileye takdim ettiği lâyihanın filvâki 1, 2, 3 ve dördüncü maddelerinin tevhidten müzakeresine karar vermiştir. Ve o müzakere neticesinde Heyeti Celileye mensup âza tarafından Makamı Riyasete takdim edilen ve Heyeti Umumiye tarafından tensibolunan kanun lâyihaasının heyeti umumiyesini tebdil ve tağyir edici projeler de var-

dır. Onlar Müsterek Dahiliye ve Adliye Encümeninin noktai nazarıdır. Bugün eski kanundan tamamen ayrı - yalnız Af Kanunu ile birleşir - ahkâmı cedîdeyi ve mevad itibariyle noksan, fazla esasatı ihtiva eden başka bir kanun getirmiştir. Bu kanunun heyeti umumiyesi müzakereye esas olmalıdır veya eski kanun bunun yerine müzakere olunmuş ve heyeti umumiyesi hakkında söz söylenmiş ise birinci maddeden itibaren madde müzakere edilmelidir. Bu kanun eski kanun değildir ki bir, iki, üçüncü maddeler tevhidten müzakere edilsin diyelim. Tevhit meselesi olmuş, bitmiştir. Usul; zannedirim ki bunun madde madde fakat münferiden müzakeresini istilzam eder.

BESİM B. (Mersin) — Efendim bendenizin arz edeceğimi Süreyya Beyefendi ifade buyurdular. Heyeti Celilenizin mâlûmudur ki dünkü müzakere esnasında 1, 2, 4 ncü maddeler, tevhidten tesbiti için encümene tevdi edilmiştir. Müsterek Encümen bu kendilerine tevdi edilen mevaddı tetkik ve tesbit etmekten ziyade ahkâmı cedîdeyi havi ve câmi olmak üzere ayrı bir af kanunu maddesi kaleme almış ve 1 ilâ 7 madde olarak tesbit etmiştir. Halbuki eldeki evvelki kanun da yine 1 ilâ 9 madde olarak elimizde bulunuyor. Binaenaleyh Süreyya Beyefendinin buyurdukları gibi...

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Encümen namına usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Usul hakkında mı?

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Usul hakkında Encümen namına cevap vereceğim.

REİS — Usul hakkında, Encümen namına olmaz efendim.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Bu mesele hakkında.

BESİM B. (Devamla) — Binaenaleyh bu elimizde müzakere ettiğimiz kanun; ahkâmı itibariyle; ihtiva ettiği mevaddı itibariyle yeni bir kanundur. Bunun için evveleminde - arkadaşlar tarafından da tensip buyurulduğu vehile - tabedilerek tevzi edilmeli. Ve heyeti umumiyesi hakkında bir fikir ve kanaatımız olmalı. (Gürültüler)

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendim reye konuldu, yazıldı. Muvafıkı usul denildi. Kağ defa olur?

BESİM B. (Devamla) — Sözümlü kesmeler efendim. Beendeniz söyleyeyim. Kendileri de gelsinler cevap versinler. Efendiler! Bu kanun yenidir. Evvelkinin gayıdır; aynı değildir. O affı umumî ile affı hususîyi karıştırmıştı. Ta'kibat ve te'cili ta'kibattan bahsetmişti. Bu kanun onu kaldırmıştır. Başka bir usulde, başka bir dairede bahis açmıştır. Ve içine birçok mevaddı da sokturmuştur. Binaenaleyh bunu yeniden ayrıca tetkik ve müzakere etmek muvafıktır. Bunun için tab'ı ve arkadaşlara tevzii icabeder. Ve bunun üzerine herkes noktai nazarı arz eder.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Efendiler! Encümeninizin yapmış olduğu lâyiha, yeni bir lâyihai kanuniye değildir. Heyeti Celileniz birinci, ikinci ve dördüncü maddeleri encümene havale etmiş ve encümen birinci maddeyi bâzı tadilât ile kabul etmiştir. Encümene te'cile mütaallik ikinci madde de havale edilmiş olduğundan ikinci madde, birinci maddede bütün affın esası halledilmiş olduğundan zait görülmekle tayyedilmiştir. Yani te'cili ta'kibat esası encümence kaldırılmıştır. Binaenaleyh bu madde kaldırılınca buna kâmilan murtabit olan dördüncü ve 6 ncı maddelerde kaldırılmıştır. O halde kanun yeni bir kanun olmuyor. Encümen bir esası Heyeti Celilede gördüğü tezahür ve encümendeki noktai nazara göre kaldırılmış olduğundan o maddelere de mahal kalmamıştır. Yoksa heyeti umumiyesi itibarile Heyeti Celilenin bize havale ettiği lâyiha kanuniveve esas olmak üzere o yolda yürütmüş ve buraya bâzı tadilâtle yine o lâyiha getirilmiştir. Binaenaleyh bunun yeniden tab'ı ve tevziine hacet yoktur. Süreyya Beyin teklifi vechile, birinci, ikinci, üçüncü, ilh... maddelerin ayrı ayrı müzakeresinden başka yapılacak birşey yoktur.

ZAMİR B. (Adana) — Efendim! Burada tadil vardır; behemehâl tab'edilmek lâzımgelir.

REİS — Re'ye müracaat edeceğim efendim.

REŞİD AĞA (Malatya) — Usul hakkın da söyleyeceğim, müsaade buyurun beyefendî birinci madde ile ikinci ve dördüncü maddede müttehiden bakılmak üzere Heyeti Ce-

lile karar vermişti. Encümen bu üç maddeyi bir madde şeklinde yapacaktı ve heyeti umumiyeye getireceklerdi. (Hayır hayır sesleri) (Öyle değil sesleri) Evet lüzumuna kaani' oldukları maddeleri alacaklardı, bir madde hâlinde getireceklerdi. Mademki ayrı bir kanun yapılmıştır; bunun heyeti umumiyesini müzakere etmek ve maddelerini ayrı ayrı müzakere etmek lâzımgelir. Heyeti umumiyesi müzakere olunduktan sonra maddelerin müzakeresine geçmek lâzımgelir. Bu ayrı bir kanundur beyefendiler!

REİS — Efendim malûmuâliniz birinci, ikinci, dördüncü maddelerin tevhidden müzakeresine Heyeti Celileniz kara vermişti. Ondan sonra bu hususta verilmiş olan takrirlerle beraber maddelerin burada cereyan eden müzakerata tevfikân ta'dili Müsterek Encümene havale edilmişti. Şimdi o karar üzerine birinci, ikinci, dördüncü maddelerin tevhidden müzakeresine devam etmek mi lâzımgeliyor, yoksa kanun buraya geldikten sonra heyeti umumiyesini mi müzakere etmek lâzımgeliyor? Bu hususta ayrı ayrı re'yi âlinizi alacağım.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Tab'ı ve tevzi olunsun, sonra müzakere edilsin. Teklifim evvelce de arkadaşlar tarafından dermiyan olunmuş; mesele halledilmiş, müzakerata devam olunmuştur. Binaenaleyh; ondan sonra yapılacak şey bendenizin teklifim vechile madde madde müzakeresine karar vermektir. Bunu lütfen re'ye koyunuz!

REİS — Efendim bu kanunun heyeti umumiyesine dair cereyan eden müzakerat zaten kâfi görülmüş ve maddelere geçilmişti. Şimdiki halde maddeler üzerindeyiz. Şimdi maddelerin münferiden mi müzakeresine devam etmek lâzımgelir, yoksa bu dört maddenin tevhidden mi müzakeresi icabeder? (Münferiden sesleri) Maddelerin münferiden müzakeresini re'yi âlinize vaz'ediyorum. Münferiden müzakeresini, yani birinci maddenin müzakeresine inhisarımı kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini re'yi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Yalnız birinci maddenin müzakeresi kabul edilmiştir. Arkadaşlardan çok rica ederim bütün mütalâlarını yalnız birinci maddeye inhisar ettirsinler.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozak) — Efendim, Müsterek Encümen, tesbit ettiği mevaddı kanuniyeden birinci maddede mebdede olarak Cumhuriyetin tarihi ilânını alıyor ki, bendenizin takririm zaten bu idi. Yalnız burada cürüm kesbi katiyet etmiş olsun veyahut henüz kesbi katiyet etmemiş olsun, kesbi katiyet ettikten sonra nısfım affediyoruz. Bendeniz yine noktai nazarımda ısrar ediyorum .Bu kanun kâfi değildir. Çünkü cezanın nısfı affedilmekle hâsıl olacak faide nedir? Eğer bugün bir mahkûma veya bir câniye «Senin, âtifeten ve merhameten cezanın nısfım affettik, bundan sonra cürüm irtikâbetmiyeceksin» denecekse buna ne derece imkân görülüyor? Binaenaleyh câniye Hükümet ya muhafazaya kaadirdir, ya değildir. Eğer kaadir ise bütün kapıları açmak lâzımgelir. Eğer kaadir değilse böyle nısf müddeti cezaiyeleri afetmekten de bir faide olmaz. Bununla beraber bendeniz arz ediyorum; bizim şeklimiz başkalaşmıştır. Hapsanedeki kâğıtlar, defterler hâlâ eski şekildedir. Hâlâ Hükümeti sabıkanın defterleridir. Binaenaleyh yeni kâğıttan yeni Cumhuriyet defteri yapalım, kapıları açalım, bundan sonra cürüm yapan olursa affetmiyelim. Millet bundan müstefidolsun. Ben bundan hayatta oldukça çok müteessirim. Emin olun ki, şahsan hiçbir istifadem yoktur. Kendisinden üç ay sonra dünyaya gelen kardeşimin çocuklarını bir araya geti-

remem. Çünkü o gencin hayatı nazarımda teceli eder. İşte bu kadar müteessir olmakla beraber kardeşimin kaatilini bile yan yana duvar komşusu olarak meydanda görmek istiyorum. Çünkü memleketim ezilmiş, harab olmuş, memleketim bitmiş, nüfusun nısfı kalmamış. Efendiler! Bu suretle memleketin âsaişi te'min edilmez. Soruyorum Dahiliye Vekili Beye - himmeti var olsun, âsaişi için çok gayret ediyorlar - fakat onlar himmet ettikçe ve bu işe hasrı vaktettikleri günden itibaren acaba yeni yeni şakiler türemiyor mu? Vallahülâzım tü-rüyor. Bununla beraber milletin ruhu bununla katiyen ıslah edilmez. Ancak hapsane kapılarını açalım, millete yeni fikir verelim. Biz sizi affediyoruz, sizin seyyiatınızı Hükümeti sabıka zamanına ma'tuf biliyoruz. Yani fikrler ile bundan sonra ziraat ve ticaretinize hasrı vaktedin diyelim. Bademe eğer bu türlü bir şey vukubulursa Hükümeti Cumhuriye şiddetini, satvet'ni, kaahir bir surette gösterebilirsin (Bravo sesleri) Binaenaleyh bendeniz bu maddenin reddiyle sureti umumiyede bilâkaydüşart affi umumî ilânını teklif ediyorum.

ZAMİR B. (Adana) — Encümen yeniden teklif yapın, reddedelim.

REİS — Efendim! On dakika istirahat etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse; saat : 3,28

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,10

REİS — Fethi Beyefendi

KÂTİPLER : Mahmud Bey (Siird), Ragıb Bey (Zonguldak)

REİS — Efendim! Celseyi açıyorum. Affı umumî hakkındaki Kanunun müzakeresine devam olunacak. Süreyya Bey (Karesi), buyurunuz.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi). — Efendim evvelece yalnız Adliye Encümeni tarafından tanzim edilen af hakkındaki kanun lâyihasının birinci, ikinci, üçüncü maddelerinin tevhiiden müzakeresi esnasında rüfekâyı kiram tarafından vâkı olan teklifat ve Makamı Riyasete takdim edilen teklifler üzerine Dahiliye ve Adliye encümenlerinin iştirakiyle müteşekkil bir encümen tarafından tanzim edilen ve bugün mevzu müzakeratımızı teşkil eden lâyihai kanuniyenin birinci maddesi eski lâyihai kanuniyenin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü maddelerinin cemi' ve telifik etmiş bir mahiyette bulunuyor. Zira eski lâyihai kanuniyenin birinci maddesinde 11 Teşrinievvel 1338 tarihine değin cürüm ika' etmiş olup da gerek mahakimi adıye ile divanı harblerden ve gerekse İstiklâl mahkemeleri tarafından mahkûm edilerek hükümleri kesbi katiyet etmiş mahkûmînin nısıf müddeti cezaîyelerinin affı, yani hulâsa edilmek istenilirse haklarında sâdır olmuş hükümler kesbi katiyet etmiş bulunan mahkûmînin nısıf müddeti cezaîyelerinin affını; ikinci madde telhisan söylemek icabederse aynı tarihe kadar ikai cürmetmiş, fakat haklarında, hattâ iptidâî bir surette hüküm lâhık olmamış veyahut bir hükümlâhık olmuş olanların da cezalarının tecili idi. 3 neü madde te'cili mücazata mazhar olmalarını, ikinci maddenin teşmil ettiği müerimlerin tâbi' olduğu kuyut ve şurutu, dördüncü madde de gerek nısıf müddeti cezaîyenin affından, gerek tecilden müstesna tutulacak bâzı ceraim erbabını tesbit ediyordu. Bu defa tesbit edilen madde kanuniye tecil esasını kaldırmış, gerek haklarında sâdır olan hüküm kesbi katiyet etmiş olsun, gerek hükümleri ve gerek müerim vaziyetinde haklarında iptidai bir hüküm sâdır olmamış olan bütün müerimînin nısıf müdeti cezaîyelerinin affını tesbit eder olduğundan birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü maddeler

bittabiî mürtefi olmuş, yani bu maddenin içerisine girmiştir. Binaenaleyh, müzakere ettiğimiz birinci madde (Cumhuriyetin tarihi ilânı olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar mahkûm olan ceraim ashabının mahkûm oldukları müddeti cezaîyelerinin nısıf af ve tenzil edilmiştir.) diye birinci fıkrayı ihtiva ediyor. Bundan anlaşılıyor ki, bir fark daha vardır. Eski madde kanuniye ile bu madde arasında evvelki; 11 Teşrinievvel 1338 tarihine kadar ikayı ceraim etmiş eşhasa ait idi, gerek tecil, gerek af, bu madde müddetini biraz daha tevsi etmiş, 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar getirmiş, sureti umumiyede affa taraftar olduğum için buna hiç muteriz değilin. Yalnız okuduğum birinci fıkrada «Bunların müddeti cezaîyelerinin nısıf affedilmiştir» deniyor. Halbuki, öyle zannediyorum ki, Müsterek Encümen birinci maddenin dairei şumulüne ithal etmek istediği müerimlerin mutlak mahkûm oldukları veya olacakları cezanın nev'ine bakınarak heyeti umumiyesinin nısıfının affını kasdetmiştir. Bu kasta göre «müddet» kelimesi maksada münafidir. Çünkü müddet ancak hapse veyahut müddetle tavzih edilebilecek bir nevi cezaya muhtastır, cezayı nakdiye şâmil olmaz. Binaenaleyh, müddet kelimesi fazladır. Ceza demek Kanunu Cezanın ceza faslının tadadettiği bütün mücezaata şâmil olduğundan müddet kelimesinin tayyî ile «ceza» kelimesinin «cezalarının» diye tesbit edilmesi lâzımgelir. Bundan maada ikinci fıkrada «mezkûr tarihe kadar irtikâbı cürmetmiş olup henüz mahkûm olmıyanların, yani eski ikinci maddesinin mevzuubahsettiği müerimînin aleyhlerindeki hüküm, kesbi katiyet ettikten sonra kezalik nısıf müddeti cezaîyeleri af ve tenzil olunur.» deniliyor. Burada da müddet hakkında aynı mütalâat vârittir. Onun da tayyî lâzımgelir. Bundan gayrı ikinci fıkraya mütaallik bir mülâhaza daha vardır, birinci fıkra; tarzı tahrir itibariyle «Cumhuriyetin tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş bulunan bilûmum ceraim faileri hakkında hükmolunmuş

veyahut olunacak cezaların nısfı af ve tenzil olunmuştur.» şekline sokulursa ikinci fıkraya lüzum yoktur. Bu ifade hukukî bir kanun ifadesidir. Birinci maddenin ikinci fıkrasını; birinci fıkrasındaki müddet kelimesinin tayyından sonra kalacak şeklin bir şerh ve tafsili demektir ki, kanunun menfaatine bu şerhi tavsilî zait ve metruk bir kaidedir.

Binaenaleyh, her iki maksadı, yani hem ceza-yi nakdiyi, hemde mahpusun bütün cezalarının nısfını affetmek gayesine muvafık düşecek olan ve aynı zamanda Cumhuriyetin ilân tarihi bulunan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikabedilmiş bulunan bilûmum ceraim failleri hakkında hüküm sâdır olmuş bulunsun, olmamış bulunsun veya hüküm sâdır olup da kesbi katıyet etmemiş bulunsun, bütün mücrimînin mahkûm olacakları bütün cezaların nısfını affetmek istediğimizden şu şekilde maddenin tesbiti maksuda daha muvafık olacak kanaatindeyim. Binaenaleyh bunu teklif ediyorum.

KEMAL B. (Adana) — Efendiler! Yarım asırdır, belki daha uzun bir zamandan beri mülkümüzde hiçbir kaatil, hiçbir cânî, hiçbir mücrim yoktur ki kanunun bütün şefkatiyle kendisine tamamiyle tâyin etmiş bulunduğu ceza-yı tam olarak çekmiş bulunsun. Bir zamanlar Sultan Hamid'i Saninin izdiyadi ömrü şabanesi için her senenin 10 Ağustosundan hapishanelerin kapıları açılır, birçok mücrimler serbest olarak bırakılırlardı. 1324 senesi inkılâp yaptık. Hapishanenin kilitlerini ellerimizle açtırdık. Bu zavallı memleketi, bu cânilere şekavet yuvası yaptık. 1330 da seferberlik ilân ettik, birçok cânîleri, kaatilleri, hattâ iki gün sonra ipe çekilecekleri çete teşkilâtına tâbi tuttuk. Üç ay sonra hiçbir iş görmeden memleketlerine salıverdük, bunları kollarını sallıyarak o zavallı maktûllerin aile efradı arasında gezdirdük. Mütarekeyi mütaakıp af ilân ettik. Bugün de Cumhuriyetin şerefine bir af teklif ediyorum.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Tam olmak şartıyla...

ALİ SURİRİ Ef. (Karahisari Şarki) — Asla...

KEMAL B. (Devamla) — İşte arkadaşlar, bu müessel bu mütemadi âdât, mülkümüzde öyle bir kanaat hâsıl etmiştir ki; her kaatil her cânî, her mücrim, artık bir af ile karşılanacak ve hiçbir cinayetin tamam cezası çekilmeyecek-

tir. İşte bu kanaat hâsıl olmuştur. Bendeniz de af taraftarıyım, Heyeti Celilenize de çok teşekkür, çok istirham ederim ki af taraftardır. Fakat; aftan maksudolan ruh ve mâna acaba mevcut mudur? Hapishanelerimiz birer mektep, birer darüssinaa olacak, mahkemelerin başında otlar bitecek, mülke vâsi, miyasta bir sahai mesai açılacak. Asıl Heyeti Celilenin bu noktaya nazarı dikkatini celb ederim. Çok rica ederim işte bu suretle affın istihdaf etmiş olduğu cürmün tesiri, yani hissi intikam ortadan kalkmış olacaktır, hukuku efrat tamamiyle zâil olacaktır. Bu hak doğrudan doğruya Devletin şefkatine terettübedecek, Devletin şefkati, tabiatıyla kendiliğinden affa doğru tecelli edecektir. Fakat bunların hiçbirisi olmuş mudur? Adliye Encümeninden, Heyeti Muhteremesinden sorarım, Vilâyat Adliye encümenlerinin mütalâalarını almışlar mıdır? Vilâyat hapishane müdürlerinin, sonra doktorlarının raporları okunmuş mudur? Valilerin ve jandarma kumandanlarının mütalâaları sorulmuş mudur? Hayır bunların hiçbirisi yapılmamıştır. Doğrudan doğruya bir af teklif ediliyor. Af iyidir. Fakat hissi intikam olmama affın delâlet etmiş olduğu ruh ve mâna mevcud olmak şartıyla... İhtimal Heyeti Celileniz bu kanunu kabul eder ve bugünkü teklif kanun şeklinde tecelli eder. Yirmi, yirmibeş bin kaatil, cânî güler.

Fakat buna mukabil o kadar sönmüş ocaklar vardır ki, bunların içinde çırpınan ihtiyar vâlideler, genç bâkireler tüyü bitmedik yetimler vardır. İşte onlar ağhyacak,, onların enîni semalara yükselecek, kaatiller, zâlimler, mücrimler sevinecektir. Bu iki eiheti Heyeti Aliyenize arz ediyorum, ona göre mukayese buyurulsun. Heyeti Celileden son istirham şudur: Her kaatil, her cânî, her mücrim şunu katiyen kalbine koymalı ve şunu daima görmelidir ki; Türkiye Büyük Millet Meclisi; hiçbir zaman kaatilleri affetmez ve etmeyecektir ve yine her kaatil ve her mücrim yine bilmelidir ki; Büyük Millet Meclisi Hükümeti kaatillere karşı kabhardır, biamandır. Mücrimleri affetmek sinir zayıflığıdır. Heyeti Celilenizi bundan tenzih ederim. (Bravo sesleri) Binaenaleyh bu kanunun heyeti umumiyesinin reddini teklif ederim.

HALİL B. (Zonguldak) — Birinci madde bütün kanunun ahkâmını ihtiva ediyorum.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Kemal Bey adliyyeye iş kalmaz diye korkuyor.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim! Bendeniz ev-velce de arz etmiştim; bugün hapsanelerde erbabı ceraimin saiki cürmü Harbi Umumî anından başlayarak lâyenkati devam eden sebepler ve saiklerdir. Cürmün esbabı, umumî saiki bu hâdisat ve zaruret olunca istisna edeceğimiz zaman, affın; af kelimeî mubarekesiyle mütenasibolması lâzımgelir. Bendeniz fikrimce encümenin nisf müddeti cezaiyyeyi kabulünde bu nisbet affın gözetilmemiş olduğunu zannediyorum. Çünkü bir mücrimin müddeti cezaiyesini affetmekle onun bir affa mazhar ettiğimizi zannetmek biraz şüpheli bir hâl olur. Bendeniz kendimi bir mücrim farz ediyorum. İlân olunan bir affı gördüğüm zaman kalbimde minnettar ve âtîfetkâr bir his uyandırmıyacağını ve uyandırmadığını zannediyorum. Çünkü, müstahak olduğum cezanın nisfını çektikten sonra hapsane hayatına alışmış olacağım gibi geliyor, onun için bu affı bir tesiri şifabahşâ gibi göremiyorum. Binaenaleyh bu sureti af kâfi değildir. Bendeniz hiçolmazsa bu affın sülûsan müddeti cezaiyyeye hasrını, yani hiçolmazsa sülûsan müddeti cezaiyenin affını teklif ve Heyeti Celileden bunu ıstirham ediyorum.

HALİL B. (Bonguldak) — Şekavet, daha iyi köklessin!

EMİN CEMAL B. (Bolu) — Kışın girsin, yazın mapusaneden çıksın.

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Bunun mucibi tesliyet olacağı ve hapsanelerde bulunanlar üzerinde tehzihi ahlâk tesiri yapacağı kanaatini perverde ediyorum. Süleyman Sırrı Beyin umumî af hakkındaki beyanatına tamamen iştirak ederim. Hükümeti Cumhuriyetimizin bunlar üzerinden bir af süngeri geçirilmesi lâzımdır. Bu, nüfusun teksirine, memleketin iktisadiyatına, ziraatine hizmet edecek, Hükümetin vaziyet ve muvaffakiyetini tahkime fevkalâde yardım edecektir. Bendeniz diyorum ki, Heyeti Celile - kanatim veçhile - umumî bir af taraftarı olamazsa; hiçolmazsa mücrimine mucibi tesliyet olacağını zannettiğim sülûsan müddeti cezaiyenin affının kabulünü rica ederim ve buna dair de bir takrir veriyorum.

REİS — Efendim! Kifayeti müzakereye dair bir takrir var. (Hayır sesleri) Efendim kifayeti müzakere takririni reyi âlinize arz edeceğim. Okuyorum :

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin müzakeresi kâfidir. Reye vaz'ını arz ve teklif eylerim.

Bozok

Ahmed Hamdi

REİS — Efendim birinci maddenin müzakeresini kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kâfi görmiyenler lütfen el kaldırsın... Birinci maddenin müzakeresi kâfi görülmüştür. Birinci maddeye ait takrirler okunacak:

Riyaseti Celileye

Birinci madde yerine maddeî âtiyenin kabulünü arz ve teklif eyleriz.

Mardin Mebusu

Mardin

Necib

Abdürrezzak

Dersim

Ahmed Şükrü

Madde 1. — Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş bulunan ceraim failleri hakkında hükmolunmuş veya olunacak cezaların sülûsanı tenzil ve affedilmiştir.

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi âti tadilini teklif eylerim :

Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş bulunan ceraim ashabının mahkûm oldukları ve tarihi mezkûre kadar irtikâbedilen ceraim erbabının mahkûm olacakları cezaların sülûsanı affedilmiştir.

Bolu

Şükrü

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin şekli âtide tadilini:

«Şekavet, kultaı tarik, hetki ırz, katil, sirkati cebriye gibi ceraim müstesna olmak üzere Cumhuriyetin ilân tarihli olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş bulunan ceraim ashabının mahkûm oldukları müddeti cezaiyeleri affolunmuştur.»

Ve ikinci maddenin tamamen tayyını teklif ederim.

Zonguldak

Halil

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi âti yazılmasını teklif ederim :

Madde 1. — Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş bulunan bilûnum ceraim failleri hakkında hükümlenmiş veya olunacak cezaların nısfı af ve tenzil olunmuştur.

Karesi Mebusu
Ahmed Süreyya

Riyaseti Celileye

Bu kanunun vafındaki begayet şümüllü esbab ki ihtiyacat mevcudunun ve mukaddes Cumhuriyetimizin şan ve şerefine muvafık olmak ve affı umumînin dairei şümülünde dâhil bulunmak üzere ve kâinatın kabul eylediği teşdit, tasfiyei ahlâka hizmet edemeyeceği kaidesine hünmetkârlık edilmek üzere nısf veya sülüs cezaların affı mütecavizün aleyhler veya verese ve sairesinin intikam gayelerini temin edemeyeceğinden bu gibi gaye ve emellerle beraber âsaiş ve intizamı umumînin teminine Hükümeti Cumhuremizin kuvveti kaahiresinde kâffei meani ve şümüliyle kâfîl bulunduğundan muallel ve terditli af da caiz olamayacağı kaidesine tevfikân cebren fiili şeni'den maada bilcümle ceraim maznun ve mahkûmlarının affını büyük zafer namına teklif eylerim.

17 Kânunuevvel 1339
Karahisarı Sahib
Sadık

Riyaseti Celileye

Onbeş senedir milletimizin hayatı pek çok inkılâbat için yuvarlanmış ve esbabı cürmiyeyi ise vicdanlardan ziyade hâdisatı harbiye ve şekli inkılâpta aramak lâzımdır. İşte bu sebepler ki milletimizin yüzde onunun hayatını hapsanelerde çürütmektedir. Usulî muhakemat ve teşkilâtımızın gayrikâfi olması cihetiyle de cinayetle müttehem pek çoklarının senelerce mevkuf buldukları halde bilâhare beraet ve tahliye edildiklerini görüyoruz. Aynı hâlde elyevm maznun ve mevkuların adedi kesir olmak ihtimali kuvvetlidir. Binaenaleyh şâmil ve umumî bir affın ilân memleketimizin hayatı iktisadiye ve teksîri nüfus noktasından vâciptir. Berveği âti maddemizin kabül buyurulmasını Heyeti Celilenize ehemmiyetle arz ve teklif eyleriz.

Madde 1. — Kanunu Cezanın altmışikinci maddesiyle zeyline tevfikân mahkûm ve maz-

nun bulunan erbabı şekavetle sirkat ve cepren fiili şeni'den mahkûm ve maznun bulunanlar müstesna olmak üzere bilûnum erbabı ceraim affedilmiştir.

İsparta	Bolu
İbrahim	Şükrü
Bozok	Dersim
Ahmed Hamdi	Şükrü
Eskişehir	Ertuğrul
Emin	Halil
Elâziz	Siverek
Muhiddin	Cûdi

Riyaseti Celileye

Birinci maddeye göre nısf cezaları affolunan eşhası şimdiye kadar mahkûm olmuş ve olmamış kısımlarına ayırarak iki fıkra yazmaya lüzum yoktur. Binaenaleyh hem metni kanunda lüzumsuz itnâba meydan verilmemek ve tarzı tahriri Lisanı Kanunun usulü ifadesine daha ziyade tatbik etmiş olmak, hem de affın bittabi nakdî cezalara dahi şümülinü temin edebilmek için maddenin şu şekilde kabulünü arz ve teklif eylerim:

Madde 1. — Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar irtikâbedilmiş olan ceraim failleri hakkında hükümlenmiş veya olunacak cezaların nısfı af ve tenzil olunmuştur.

17 Kânunuevvel 1339
Karahisarı Şarki
Ali Süruri

Riyaseti Celileye

İşbu aftan cebren fiili şeni gibi ceraimi ahlâkıyenin istisna edilmesini teklif eylerim.

Gümüşane Mebusu
Zeki

Riyaseti Celileye

Birinci maddeye ait berveği âti tekliflerimin ayrı ayrı reye konulmasını arz eylerim.

1. Tasmîn ve tasavvurla irtikâbedilen katil, hetki ırz cürümleri faillerinin sülûsan müddeti cezaîyelerinin affedilmesi.

2. Gayeî affın dahi Muahedeî Sulhiyemizin tasdikî tarihi olması.

Giresun Mebusu
Tâhir

Riyaseti Celileye

Madde 1. — Cumhuriyetin ilânı tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar mahkûm

ve maznun bilûmum ceraim erbabı (hukuku şahsiye baki kalmak üzere) affedilmişlerdir. Elyevm hali firanda bulunanlar üç ay zarfında esbabı mucibe dermiyaniyle istediklerini işbu aftan istisna edebilir.

Birinci maddenin berveçhi bâlâ tadilini teklif ederim.

Muş
Osman Kadri

Riyaseti Celileye

Esbabı mucibesini şifahen de arz ettim, nisf müddeti cezaîyenin affı memlekette matlubolan huzur ve sükunü temine kâfi değildir. Memlekete ihanet ve hiyanet ederek memleketi ateşe ve kana boyanmış olan hainler siyasi müerimler mahiyetinde Lozan Musalâhananesiyle dâhili affoldukları halde saikâi cehaletle ve yahut her hangi bir sebebi müebir tahtında irtikâbı cürmeden evlâdı vatanının medfenden başka bir mahiyeti haiz olmıyan hapsanelerde hayattan, hürriyetten mahrum edilmesi muvafıkı merhamet değildir. Binaenaleyh bugün hapsane ve tevkîfhanede tashihi fikir ve tehzibi ahlâk ederek yeni bir zihniyet ve kanaatle ve namuskârane millet ve memlekete hizmete âmâde binlerce maznun, mahkûm ve belki mâsum kimseler vardır. Şu halde bir affı umumî ilân ile memlekette her ferdin hususâtı zatiyesiyle istigal ve hayatı umumiyenin inkişafını temin edecek bir şekilde affı umumî ilânın arz ve teklifeyler, zîrdeki maddenin birinci madde makamına kaim olmak üzere kabulünü teklif eylerim.

Bozok
Süleyman Şırrı

Madde — Cumhuriyetin tarihi ilân olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar hiyaneti vataniye müerimleri müstesna olmak üzere mahkûm, maznun bileümle eşhasın cezaları affedilmiştir. Ancak işbu aftan istifade edenler cürümlerine göre müruruzaman zarfında her hangi bir cürmü irtikâbederlerse müerimiyetü sabıkaları avdet eder.

Riyaseti Celileye

Birinci maddeye berveçhi zîr fıkranın ilâvesini teklif ederim :

Fiili şeni ve hetki rez mahkûmları hariç kalmak üzere ilâ...

Van Mebusu
İbrahim

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin şöylece kabulünü teklif ederim :

Madde 1. — Türkiye Cumhuriyetinin ilân edildiği 29 İkteşrin 1339 tarihine kadar hangi bir cürüm dolayısıyla mahkûm ve mevkuf bulunanlar o kanunun neşri günü serbest bırakılır. Maznun olup da mevkuf bulunmıyanlar haklarındaki takrîbata devam olunmaz.

Zonguldak Mebusu
Hilmi

OSMAN KADRI B. (Muş) — Reis Bey müsaade ederseniz takrîrimi izah edeyim.

FERİDUN FIKRI B. (Dersim) — Reis Bey! Nasıl olur, yeniden müzakere mi küşadedeceğiz?

HÂFİZ İBRAHİM Ef. (İsparta) — Efendim bir meseleci mühimme karşısındayız. Efendiler, bir cürmü affetmek, nefsülemirde hakikaten iyi bir şey değil, bunu bendeniz de itiraf ederim. (Allah razı olsun sesleri). Yalnız onbeş seneden beri geçirdiğimiz mühim inkılâbat arasında ve bilhassa bu inkılâbın memleket ve milletimiz üzerinde bıraktığı suitesir dolayısıyla bugün efradı milletimizin yüzde onu hapsanede cürüyorlar. Efendiler! Şunu kemali samimiyetle arz ederim ki bendeniz son defa mebus olarak gelirken hapsaneyi ziyaret ettim ve bunu burada açıkca izah edeceğim. Adliye Vekilinden affımı rica ederim. Çünkü zamaana taallûku yoktur. Bir mahpusun yanına vardım. Dört seneden beri yatıyormuş. Henüz üç gün evvel muhakemesine başlanmış, beraet etmiş, (Böyleleri çok sadaları). Müsaade buyurunuz efendim, bu dört seneden beri bunun çektiği azabı vicdanîyi kim temin edecek?

Bununla beraber 3, 4, 5, 8, 10 belki de yirmi tane hapis daha ziyaret ettim. Üçbuçuk seneden beri henüz muhakemelerine bakılmamış, üç seneden beri mevkufurlar, Hükümet bunların hukukunu muhafaza etmekle mükelleftir. Efendiler! Bendeniz bilhassa bu hâdisatı onların mevkufurları ve müerimlerin viedaından ziyade hâdisatı harbiyenin inkılâbı olarak telâkki ediyorum. Mademki bir inkılâp içerisinde bulunuyoruz ve öyle bir Cumhuriyet ki Risaletpenah Efendimizin yevmi vilâdetine de tesadüf ediyor, benim takrîrim veçhile şakiler, şirkat, cabren fiili şeni gibi - ki bunların içinde kuttat-

tarik ve hepsi de dâhildir - müstesna olmak üzere âm ve şâmil af lâzımdır. Buna mecburuz. (Gürültüler). Efendiler! Şunu da söyleyeyim ki bilhassa işgal altında kalan memleketlerimizde, Yunanlılarla teşriki mesai etsin, etmesin, bilhassa Yunan gibi bir milletin zulümüne, gadrine mâruz kalan ahâlimizin namus ve vicdanını ayaklar altına alan kimseleri affettiniz, hattâ hukuku şahsiyelerini bile affettiniz. Bugün, rica ederim ben memleketimi birer birer gezdim, dörtüüz haneli köy var, elli tane erkek yok, beşyüz haneli köyde ikiyüz erkek yok, nesil yok, iktisat yok, hayat yok, ne olacaktır? Hepsinin çıkması lâzımdır. (Bravo sesleri), (Alkışlar). Verdiğim takriri bir kere de Heyeti Aliyenize okuyayım. Şâkiler, şirket, cöbren fiili şeni, müstesnadır. (Hayır sesleri) Rica ederim kabul ediniz; memleketimizin hayatına taallûk eden bir meseledir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Takriri izah usulü yeni mi çıktı Reis Bey?

ADLİYE VEKİLİ SEYİD B. (İzmir) — Efendim! Böyle her takriri izah edeceklerse biz de cevap vereceğiz. Bize de müsaade ediniz.

REİS — Hayır efendim zatiâliniz de burada idiniz. Bu nıkatı nazar burada müdafaa olundu. O zaman cevap verebiliridiniz. (Gürültüler). Müzakere açmıyorum. Takrir verenler takrirlerini izah ediyorlar.

ADLİYE VEKİLİ SEYİD B. (İzmir) — Aynı zamanda mütalâa da beyan ediyorlar, bize de söz verin cevap vereceğim.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Reis Bey! Usulü müzakere hakkında söz istiyorum!..

REİS — Müzakere yoktur usulü müzakere hakkında söz istiyorsunuz.

ADLİYE VEKİLİ SEYİD B. (İzmir) — Cevap vereceğiz, söz verin bize..

REİS — Söz yoktur efendim, kifayeti müzakere takriri kabul edilmiştir. Osman Kadri Bey takrirlerini izah edeceklerdir.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Efendiler bâzı hakikatler vardır ki..

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Takrirlerin izahı usulü için söz istiyorum zatiâlinizden Reis Bey!

REİS — Sözü Osman Kadri Beye verdim, başkasına söz vermedim, rica ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Ondan sonra usul için ben de istiyorum.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Bâzı hakikatler vardır ki, maddeten hakikat olduğu halde söylenmesi belki nazarı kanunda ve vicdaniyatta cürüm addedilebilir ve ben bunu işte hissiyatımdan fedakârlık ederek ihmal edeceğim ve söylemiyeceğim, sükût ediyorum.

REİS — Kadri Bey! Lütfen takririnizi izah ediniz, başka mevzua geçmeyiniz!

OSMAN KADRİ B. (Devamla) — Bendeniz verdiğim şu takririmde tamamiyle Hükümetin fikrine iştirak etmiş oluyorum. Hükümet esbabı mucibesinde mevkufların ıslahı halini tamamen ve sarahaten ifade etmiştir.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Hükümet değil, Heyeti Vekile..

OSMAN KADRİ B. (Devamla) — Adliye Encümeni muhteremî şekil üzerinde oynamış ve durmuştur. Onlara terfîk etmek istediğimiz Dahiliye Encümeninden de beklerdik ki, hukuk nazariyat vâdilerinde biraz fazla bocalamasınlar. Bendeniz takririmde diyorum ki, Cumhuriyetin tarihi ilâm olan Teşrinievvele kadar mahkûm ve maznun bilûmum ceraim ashâbı affedilmiştir. Nazarı dikkatinizi celb ederim. 1326 senesinde idi, Hükümet tevkihfanelerin kapısını açarken zannederim ki, zannederim ki değil, tamamiyle kaaniim ki, memlekette katî bir sükûn ihdas etti. (Hangi sükûn sesleri) Senelerle o sükûn devam etti. Bugün memleket en çok firarda kalanlardan muztariptir. Dahiliye Vekili Beyefendi Hazretleri, dün Urfa'da dörtüüz firarî olduğunu söylüyordu. Dörtüüz değil, belki sekizyüzdür, daha çöktür.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Cânidir, hepsi kaatildir.

NECİB B. (Mardin) — Ben inanmıyorum.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Evet, hepsi cânidir, kaatildir.

OSMAN KADRİ B. (Devamla) — Fakat emin olsunlar ki, affı umumî ilân ederken, memleketin hiçbir köşesinde bir mücerimin, bir firarînin kalmıyacağını, bu kürsüden kendilerine temin ediyorum. (Bravo sesleri) Sonra daha bir şey ilâve ediyorum, diyorum ki; Hükümet esbabı mucibe dermiyaniyle bir ay zarfında istediklerini bu aftan istisna edebilir. Bununla istihdaf ettiğim gaye, belki memleketin

sükûn ve istirahatı namına bâzı mevkufların tecziyeten tahliyesi lâzımgelmez. Bunu Adliye ve Dahiliye Vekili Beyler takdir eder, ve yine Meclise arz ederlerse bunlar istisna edilebilir.

ZEKİ B. (Gümüşane) — 1345 senesine kadar ceraim affedilmiştir diyelim vesselâm...

OSMAN KADRİ B. (Devamla) — Sözümü bitinmezden evvel bunu da arz ve ilâve edeyim ki, Hükümet veya Meclisi Âli, sülûsan veya nı-sıf müddeti cezaiyelerinin her hangi birisini kabul ederse etsin, bu memlekette arzu edilen, beklenen iyiliği temin edemez. Bu firarî tasavvur buyurunuz bu, firarî sülûs müddeti cezaiyesinin veya nı-sıf müddeti cezaiyesinin affedildiğini haber alırsa tevkiifhaneye gelir mi, gelmez mi? Affedildiğini haber alırsa... Yine tekrar ediyorum ki, memleketin hiçbir tarafında firarî kalmıyacaktır. Bu sözümde musırrım. Selâmeti bunda görüyorum. Kanaatimde ısrar ediyorum.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Reis Beyefendi! Usulü müzakere hakkında söz istiyorum.

REİS — Hayır efendim usul yoktur. Takrir sahipleri takrirlerini izah ediyorlar.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — O müzakerenin şekli hakkında söz istiyorum, çünkü; şekli gayrikanunîdir.

REİS — Efendim söz almadan söz söylemek salâhiyetini kimseye vermedim. Vekil Beyler intizamı müzakereyi ihlâl edecek olurlarsa nasıl olur? Zannedirim kendilerinin herkesten ziyade buna riayet etmeleri lâzımgelir. (Alkışlar)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Vekiller müzakerenin her safhasında söz almak hakkını haizdirler. (Hayır sesleri)

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Arkadaşlar; milletçe hareketlerin iptıdası Şark'ta Dadaşların hareketleriyle başladığı gibi Garp'ta da Efelerin hareketiyle başlamıştır. Binaenaleyh sözlerime bir türkü ile başlamak istiyorum. (Handeler) «Arkadaşlar buna bayram derler, kan olsa da barışılır» Sarı zeybeğin bu türküsünü bütün vicdanınız karşısında katiyen alkışlarla karşılayınız. Arkadaşlar bayram günlerinde kan olsa da barışılır. Allah bugün bu millete öyle büyük bir bayram nasibetmiştir ki; bugün bana tarihte gösteriniz hangi millet böyle geniş bir surette, emin bir surette Cum-

huriyet-ilân edebilmiştir. (Bravo sesleri) Arkadaşlar bana bir tarih gösteriniz ki, Allahın insan kulunu yarattığı o andan bugüne kadar, hayır o andan geçen Teşrinievvele kadar hangi kuluna Allah bu kadar büyük bir zafer ihsan buyurmuştur. O kadar tek olan, katiyen eşi bulunmıyan Allahın büyük ihsanına karşı tereddüt mü ediyorsunuz? Bu otuzbin şu kadar küsur mahpusun serbestliğini kendilerine bahşetmiyorsunuz. Arkadaşlar! Buraya encümen tarafından gelen teklife birtakım arkadaşlarımız, isyan edeceklerine maalesef onu çok buluyorlar. Diyorlar ki; bilhassa Cenup halkı intikamcı olur. Bilhassa Adanalı arkadaşlarımız âdeta bana İtalyanların meşhur cinaiyûnundan olan (Lombrozo'yu) hatırlatıyorlar. Öyle kanaatleri var ki. gûya bu mahpuslar yine çıkıp birçok cinayet irtikabedeceklerdir.

ZAMİR B. (Adana) — Şüphesiz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla), — Bilhassa Zamir Bey sen söylemişsindir. Evet cinaiyûnun tetkikatınca ya irsen veyahut mükteseben, istidadı müktesebe kabılınlen insan ebediyen cânî olup gidiyor. Hayır arkadaşlar! Emin olunuz ki Allahın bu en büyük günü hürmetine siz büyüklüğü gösterirseniz hapisanelerden çıkmış olanlar dışarda cürüm ikana müsaidolanları ikaz edeceklerdir. Tövbe-kâr olacaklardır. Yalnız şu rakamlara dikkat buyurunuz. Mevkufin (13 210) mücrimini siyasiye (866), hiyaneti vataniye (37), katil ve cerh (6 052), Şekavet (1 058), fiili şeni, kız kaçırmak (1 061), sirkat ve gasp (2 769), sahtekârlık, kalpazanlık (22), emniyeti suiistimal, dolandırıcılık (90), ceraimi saire (730), Şimdi arkadaşlar, eğer Türkiye'yi her memlekettten ziyade tebrik etmiyecek bir insan varsa çıksın karşıma. Evvelemirde kendisine Türkiye'yi tebrik etmesini söyliyeciğim. Çünkü koskoca Türkiye'nin hapisanelerinde vazifelerini suiistimal etmek suretiyle mahkûm olan (64) kişi, milyonla çalan mesnedi izzette serefrâz sirkat (9 252), kalebentlik (154), müebbet kürek (1), muvakkat kürek (11), arkadaşlar idam yok. Halbuki müebbet kürek bir - iki tane, kalebentlik beş - on tane, bununla meşgul olacağımıza bütün kapıları açarak buyurun ey evlât, vatana can yetiştiriniz deseniz ne olur? (Handeler) Arkadaşlar! Önümüze konulan lâyiha katiyen bir ricattir. Çün-

kü evvelki lâyiha bize mevkufin olmak üzere (13 210) kişiyi serbest bıraktırıyordu. Mahkûmînden sülûsan müddeti cezaiyelerini ikmal edenlerin miktari elimde (3 230) kişi, nisif müddete iniyorsunuz, bunu dört bine iblâğ ediyorum. Geriye kalıyor, arkadaşlar! (11) kişi... Arkadaşlardan bâzıları diyor ki, etekleri kana boyanmış olan kızlar, sağı bitmemiş yetimler, bağıryanık ihtiyarlar, babalar, dedeler, beli bükük analar karşısında bunları affetmeye sıkılmıyacak mısınız? Bu kaatilleri, bu cânileri bırakacak mısınız? Hayır arkadaşlar hayır, ben bilâkis Allahın huzuruna diz çökmüş gibi yalvarıyorum. Ben o bağıryanık ninelere, o yetimlere, tüyleri bitmemiş yetimlere yalvarıyorum. Diyorum ki...

ZEKİ B. (Gümüştane) — Rica ederim Reis Bey! Ne yapıyor. Takririni mi izah ediyor. Yoksa konferans mı veniyor?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Yalnız takririmi izah edeyim. Arkadaşlar! Şimdi bir iş kalıyor. Bu onsekizbin nüfusun nisfını geri alınız, dokuzbin farz ediniz. Arkadaşlar! Yetimler, bağıryanık babalar, beli bükük nineler, zavallı etekleri kana boyanmış kızlar hürmetine bu onsekizbin kişiyi serbest bırakırsanız gelecek sene bu millet (9) bin tane gürbüz babayiğit nüfus sahibi olur. (Gürültüler) Eğer maatteessüf elimize gelen kanun mucibince bırakacak olursanız daha az... (Gürültüler)

Arkadaşlar bu milletin; bu fakir milletin Hazinesinden çıkacak olan parayı hesabetmiyorsunuz? Bugünkü kanun mucibince (28) bin kişi olacak, halbuki bu onsekizbin kişinin içinde yevmiyesi onsekiz kuruştan senede (216 640) lira ediyor. Efendiler! Müdürler, doktorlar, memurlar, sonra benim asayişimi temin ile vazifedar olan jandarma ve saire birtakım alâkadar, vazifedar olan kimselerin maaşlarını ve sairelerini yekûna dâhil edecek olursak bu yekûn katiyen (614) milyona balığ olur. Binaenaleyh arkadaşlar son sözüm «elihsanü bittamam» kapıları açınız! Arkadaşlar! O binalar defekte edilsin. Öyle bir şey ile ki; Cumhuriyetin bütün ruhu onu üflesin ve temizlesin. (Bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Efendim birinci madde hakkında verilmiş takrirler vardır.

ZEKİ B. (Gümüştane) — Takririmi izah edeceğim. Çünkü diğer arkadaşların hepsi le-

hinde söylediler. Bizim takririmiz ise aleyhindedir. Biz de izah etmek istiyoruz.

REİS — Efendim takrirlerini izah etmiş olan rüfekadan gerek Hâfız İbrahim Efendi, gerek Osman Kadri Bey ve gerek Tunah Hilmi Bey bundan evvel bu kürsüde takrirlerini izah edecek fırsata malik olmadılar. Zatiâliniz bundan evvel takrirlerinizi izah ettiniz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reis Beyefendi! Usul hakkında söz veriniz de takririni izah edeceğim diye hücum edenlere Nizamnamemde bahsedelim ve ses kesilsin.

REİS — Efendim! Takrirler tasnif itibariyle üçe ayrılabilir. Birincisi; birinci ve ikinci maddelerin tevhidten tahliline dair olan Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendi ile Karesi Mebusu Süreyya Beyin takrirleridir ki, iki maddenin tevhidine ve tarzı tahririne ait bir takrirdir. Saniyen Tunah Hilmi Beyin bir takriri vardır. O da affın daha şümüllü olmasına dairdir. Bundan başka İsparta Mebusu Hâfız İbrahim Efendi ile rüfekası Karahisarı Şahib Mebusu Sadık, Zonguldak Mebusu Halim ve Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı beylerin de takrirleri vardır ki, bunlar da affın daha şâmil olması taraftarıdır. Sonra birtakım rüfekanın da affın yalnız sülûsan müddetini ikmal edenlere hasrına dair takrirleri vardır. Binaenaleyh evveleminde affın daha şâmil olmasına dair olan takrirleri re'yi âlinize vaz'edeceğim. Sonra sülûsana dair, ondan sonra tarzı tahlile dair olan takrirler vardır ki, aftan falan, filân cürüm ashabının istisnasına dairdir. Bunları da ayrıca re'ye vaz'edeceğim. Şimdi efendim, affın daha şâmil olmasına dair en vazih olan Süleyman Sırrı Beyin takririni tekrar okuyacağım.

Madde 1. — Cumhuriyetin tarihi ilânı olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar hiyaneti vataniye mücrimleri müstesna olmak üzere mahkûm, maznun bilecümle eşhasın cezaları effedilmiştir. Ancak işbu aftan istifade edenler cürümlerine göre müruruzaman zarfında her hangi bir cinayet ve cürüm ihtikâbederlerse mücrimiyeti sabıkları avdet eder.

REİS — Bu takriri iki fıkradan ibarettir. Evvelâ birinci fıkrasını nazarı itibara alınmak üzere, arz edeceğim. Nazarı itibara alındığı takdirde bittabi encümene havale olunacaktır. Bu fıkra; Cumhuriyetin tarihi ilânı olan 29 Teşri-

nievvel 1339 tarihine kadar hıyaneti vataniye mücerimleri müstesna olmak üzere mahkûm, maznun bileümle eşhasın cezaları affedilmiştir, fıkrasıdır. Evvelâ bunu reye vaz'edeceğim. İkinci fıkrayı da bilâhara reye vaz'edeceğim. Şimdi okuduğum bu birinci fıkrayı kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

ZAMİR B. (Adana) — Resi Bey bendenizin tay takririm vardır.

REİS — Zamir Beyin bir takriri vardır. Birinci maddenin tayyını teklif ediyorlar. Birinci maddenin tayyını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Giresun Mebusu Tâhir, Bolu Mebusu Şükrü, Mardin Mebusu Necib beylerin sülûsan müdde-i cezaîyelerinin aflarına dair olan takrirlerini reye vaz'ediyorum. Nazarı itibara alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir efendim.

Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin ve aynı mahiyette Süreyya Beyin takrirleri vardır. Okuyorum efendim.

(Ali Süruri Efendinin takriri tekrar okundu.)

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Bu kabul olursa dahî ceraimi âdiyenin ayrıca reye vaz'olunması lâzımdır.

REİS — Ceraimi ahlâkiyenin istisnasma dair olan takrirleri de ayrı ayrı reye vaz'edeceğim. Yani bu takririn kabulü o takririn reye vaz'olunmasını icabettirmez.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Reis Beyefendi! Daha vâsi af teklifleri vardır.

SÜREYYA B. (Karesi) — Belki biz de iştirak ederiz. Fakat maddeleri ayrıdır.

(Karesi Mebusu Süreyya Beyle Ali Sururi Efendinin takrirleri tekrar okundu.)

REİS — Encümene havale olunmak üzere nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın; kabul edilmiştir efendim.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Encümenin tanzim etmiş olduğu maddenin aynıdır. Yalnız ifade farkı vardır. Hukukî fark yoktur.

REİS — Bâzı ceraimin bu aftan istisnasına dair olan takrirleri reye vaz'edeceğim.

(Van Mebusu İbrahim Beyin takriri ve Gümüşane Mebusu Zeki Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Hıyaneti vataniye diğer ceraimi ahlâkiyenin istisnasına dair olan takrirler encümene havale edilmek üzere reyi âlinize vaz'edeceğim. (Ayrı ayrı reye koyunuz sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey, hıyaneti vataniyenin istisnasını zaten Encümen kabul etmiş ve madde ona göre yazılmıştır.

REİS — Fîili şeni ve hetki ırz mahkûmlarının istisnasını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. İstisnası kabul edilmiştir efendim.

İkinci maddenin müzakeresine geçiyoruz.

HALİL B. (Zonguldak) — İsparta Mebusu Hâfız İbrahim Efendinin takriri vardır. Şekavetin istisnası hakkında.

REİS — Efendim bir de Şekavetin istisnasına dair bir takrir vardır. Bunu da reye vaz'edeceğim. (Anlamadık sesleri)

HALİL B. (Zonguldak) — Lütfen takriri okuyunuz efendim.

REİS — Hâfız İbrahim Efendinin ve gerek diğer bâzı rüfekanın takrirlerinde, şekavetle mahkûm olanların mahkûmiyetlerinin bu aftan istisnasına dair teklifler vardır. Bunu reye vaz'edeceğim.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Nazarı itibara alınmak üzere.

REİS — Evet, nazarı itibara alınmak üzere. Şekavetle mahkûm olanların aftan istisnasını kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Efendim, şekavetle mahkûm olanların aftan istisnası kabul edilmiştir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Nazarı itibara alınmıştır.

REİS — Evet nazarı itibara alınmıştır.

HALİL B. (Zonguldak) — Efendim bendenizin takririnde şekavetten başka cihetler de vardır. Onlar da şekavet derecesinde haizi ehemmiyettir. Onları da reye vaz'ediniz.

REİS — Hepsini okuduk efendim. Esas itibariyle reye koyduk. Heyeti Celile kabul et-

medi. Reddetti. İkinci maddenin müzakeresine geçiyoruz:

Madde 2. — Cinayet mahkûm ve maznunlarından elyevm hali firarda bulunanlar işbu kanunun neşir ve ilâmı tarihinden itibaren üç ay zarfında teslimi nefseylemedikleri takdirde birinci madde hükmünden istifade edemezler.

HAMDİ B. (Bozok) — Şimdi efendim! Biraz evvel söz alan rüfekayı kiramın arz ettiği gibi hapisanelerimizde üç - dört seneden beri tahkikatı ve muhakemeleri ikmal edilmeyen mevkûflar vardır. Şimdiki kabul edilen takrirler mucibince bunların nısıf müddeti cezaiyeleri veyahut cezalarının sülûsanı, hangisi affedilirse edilsin, bir şahıs üç sene mevkuf kaldıktan sonra iki seneye mahkûm olduğu takdirde nısıf müddeti cezaiyesi affedilirse - bu zaten üç sene yatmıştır - bu adalete, müsavata münafi olur. Bendeniz bir sene veya daha ziyade müddetten beri mevkuf olup da tahkikatı ve muhakemeleri ikmal edilmemiş olan ashabı ceraim kefaletle tahliye edilerek tahkikat ve muhakemelerinin gayrimevkuf olarak cereyan etmesi ve katil ve hetki ırz failleri mevkufen muhakeme edilir tarzında bir ikinci madde teklif ediyorum. Çok mühim ve adalete muvafıktır.

HASAN FEHMİ Ef. (Kastamonu) — Heyeti Muhteremenize şu ikinci madde ile alâkadar bulunan bir madde teklif ediyorum. Kanunlar iki tarafı da nazarı itibara almak zaruret ve mecburiyetindedir. Mecliste cereyan eden müzakereye nazaran cezaların bir kısmı affolunacaktır. Biçare maznun ve bigünahların da hakları kısmen nazarı itibara alınmış olmak için bir şey teklif ediyorum. Şu madde vesilesiyle hukuku şahsiye meselesini mevzuubahsedeceğim. Evet hukuku şahsiye mahfuz ve bakidir, diyeceğiz.

HAMDİ B. (Bozok) — Zaten bakidir efendim.

HASAN FEHMİ Ef. (Kastamonu) — Müsade buyurun beyefendi! Hukuku şahsiye mahfuzdur. Denilecek fakat hukuku şahsiyesini istifa edebilmek için, İera Kanununun ahkâmına tevfikân istifaya mecburdur. Kaydını bitamiha tatbik ettirelim. Bizim memleketimizde İera Kanununa tevfikân istifayı hak hayli müşküldür beyefendiler. Binaenaleyh mahkûmların aledderecat şu aftan istifade edebilmeleri için Heyeti Aliyenizin okuyacağım şeyi dikkatle

dinlemenizi teklif ederim. Canına, malına, ırzına kıyılmış mazlum, biçare müvekkillerimizin hukukları kısmın olsun nazarı itibara alınmış olmak üzere işbu af kanununa berveği âti maddenin ilâvesini teklif eder ve bu bapta munsıf Heyeti Celilenizin nazarı dikkatini celbeylerim efendim.

Madde — «İşbu kanunla mazharı affolan kimselerin aftan fiilen istifade edebilmeleri mahkûm oldukları hukuku şahsiyeyi ya ashabına tediye etmiş, ya rızalarını tahsil eylemiş bulunmalarına mütevaffıktır.» İşte adalet, şunu iktiza eder ki, birisi diğerinin koyununu çalmış ise hapsaneden çıkmazdan evvel koyununun bedelini versin veyahut vermeyi tahtı zamanma alsın, başka suretle çıkmasın.

SARAÇOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Parası yoksa ne yapsın?

HASAN FEHMİ Ef. (Devamla) — Parası yoksa hapsanede yatsın efendim.

HALİL B. (Zonguldak) — Efendim birinci maddenin şekli henüz tebellür etmiş değildir. Heyeti Celile şimdi daha sekiz - on tane takrir nazarı dikkate almıştır. Bunlar encüme ne gidecek, tetkik olunacak, birinci maddenin şekli o zaman tebellür edecek, halbuki ikinci maddenin birinci madde ile sıkı alâkası vardır. İkinci maddeyi şimdi kabul eder de katı bir surette tebellür ettirirsek sonra belki yanlış hareket etmiş oluruz.

Onun için bendeniz ikinci maddeyi bırakıp üçüncü maddeye geçilmesini teklif ediyorum.

FERİDUN FİKRİ (Dersim) — Efendim Muhterem Halil Beyefendinin mütalâasına iştiyak edemiyeceğim. Çünkü Heyeti Celilenizce kabul edilmiş olan Karesi Mebusu Muhteremi Ahmed Süreyya Beyle Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Beyin takrirleri birinci maddenin biraz daha münakkah bir surette ifadesidir.

HALİL B. (Zonguldak) — Hayır efendim.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Benim de takririm vardır.

HALİL B. (Devamla) — Kabul edilen takrirler, tekrar arz ediyorum ki, encümenin birinci maddesinin daha etraflı ve biraz daha münakkah ve biraz daha lisânı fenniye yakın ifadesinden ibarettir. Encümen, bu maddeyi yazarken tatbikatta bazı müddeiumumilikler, bâ-

zı müstantıklar tarafından mucibi tereddüdülaçağını nazarı dikkate alarak maddeyi daha esaslı bir surette yazmıştır. Fikri esasî budur. Binaenaleyh Heyeti Celilenize encümenin fikri kabul edilmiş olmak itibariyle birinci madde ile elhaletühâzihi müzakere edilmekte olan ikinci madde arasında tezaolmamak icabeder.

Çünkü Heyeti Celile birinci maddeyi encümenin teklif etmiş olduğu esasat dairesinde kabul etmiştir. Binaenaleyh müzakereyi talika mahal yoktur. Onun için ikinci maddeyi müzakere edebiliriz. İkinci madde nedir? Diyor ki; cinayet mahkûm ve maznunlarından hâli firarda olanlar, ne suretle istifade edebilecekler? Bu, aftan ayrı bir meseledir. Aftan; hâli firarda olanların istifadesi ayrı bir meseleye taallûk eder. Başlıbaşına bir meseledir. Binaenaleyh bu meselenin ayrıca bir madde hâlinde tetkiki muvafıktır. Müzakere bu hâle gelmişken talika mahal yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Mazbata Muharririnden bir sual soracağım.

REİS — Usul hakkında söylemişlerdir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Suali kimden soracağız?

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisari Şarki) — Efendim Heyeti Celilece kabul buyurulan tadilât yalnız tarzı tahrire munhasır kalsaydı bendeniz Feridun Fikri Beyin fikirlerine iştirak edecektim. Halbuki Heyeti Celile birtakım müstesniyat kabul etmiştir ve bu müstesniyat henüz madde hâline konularak Heyeti Celilenize arz olunmamıştır. İkinci maddede deniyor ki, (Cinayet mahkûm ve maznunlarından elyevm hali firarda olanlar) Halbuki! Cinayet mahkûm ve maznunlarından bir kısım var ki, bu kanundan esasen istifade edemeyecek. Sonra usulü tedvin ve usulü tertip itibariyle bir insicama dahi lüzum vardır. O da şudur: Affın mahiyetine, affın derecesine taallûk eden maddeler alettevali yazılır. Ondan sonra müstesna olanlar da yekdiğerini velyeder. Yoksa böyle birbirine karıştırılmaz. Asıl şimdi, aftan istisna hakkındaki birinci maddeden nısıf cezanın affı hakkındaki ikinci maddeye geçiyorum, bir istisna... Üçüncü maddeye bakıyorum, idam cezasının müebbet küreğe tahvili, yani affın bir

cüz'ü, sonra dördüncü maddeye geçiyorum, bir istisna daha. Bu nasıl insicamsızlık? Onun için bendeniz diyorum ki, ikinci maddenin müzakeresini tehir edelim. Çünkü müstesniyattan birisidir. Üçüncü maddeye gelince; affın bir kısmını nâtıktır. Ve binaenaleyh birinci maddeyi velyetmesi lâzımdır. Encümeden de temenni ederim ki, birinci madde ile ikinci madde makamına kaım olan üçüncü madde tesbit edildikten sonra Heyeti Celilenize kabul buyurulan ve esasen şu lâyihada mevcudolan müstesniyatı ikinci maddeden sonra yazsınlar. Fakat bir maddeye sıkıştırılır, ikinci madde olur. O, encümenin takdirine bağıdır. Hulâsai istirhamım 3 neü maddenin ikinci madde olmak üzere müzakeresine geçilmesi ve ikinci maddenin de ahkâmı istisnaiyeden bulunması itibariyle müzakerenin tehiridir. Bunun kabulünü rica ederim.

REİS — Ama iki madde oluyor.

ALİ SÜRURİ Ef. — Efendim usul hakkındaki cereyan eden müzakere hulâsa olunacak olursa ikinci maddenin birinci madde ile alâkası olduğundan şayanı müzakeredir.

REİS — Birinci madde tesbit olunduktan sonra ikinci maddenin müzakeresini teklif ediyorlar. Bunu reyi âlinize vaz'edeceğim. Kabul buyuran rüfeka lütfen ellerini kaldırsınlar. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi.

ALİ SÜRURİ Ef. — Reis Beyefendi, bendeniz birinci maddeye taallûku sebebinden ziyade istisna teşkil ettiğinden dolayı maddenin sıra itibariyle tehirini talebettim. Yani ikinci maddenin üçüncü madde, üçüncü maddenin ikinci madde olmak itibariyle müzakeresine geçilmesini teklif ediyorum.

REİS — Efendim ayrıca bir teklif var. Üçüncü maddenin ikinci madde olarak müzakeresini teklif ediyorlar. Bu teklifi kabul edenler ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Çarşamba günü saat birbuçukta içtima edilmek üzere Celseye hitam veriyorum.

Hitamı müzakerat saat : 5,25

Takrirler (Devamı)

2. — *Antalya Mebusu Râsih Efendinin, İstiklâl mahkemelerinin vazife ve salâhiyetleri hakkında takriri.*

67 nci İctimam Dördüncü Celcesinde
kabul edilen takrir :

Riyaseti Celileye

İstanbul'a gönderilen İstiklâl Mahkemesinin sahai faaliyeti yekdiğerinden gayrikabili tefrik olan bu baptaki kanunun üçüncü maddesinin (B. C. D) fıkralarında dâhil olduğu gibi diğcr fıkralardaki hususatın dahi mahkemenin dai-

rei faaliyetinden bilhassa ihracında bir faide mutasavver olmadığından ve seferberliğe ait fıkra hükmü tabiatıyla kendi kendine merfu bulunduğu cihetle istisnaen zikrine mahal kalmadığından mahkemei müşarünileyhann, İstiklâl Mahakimi Kanununun üçüncü maddesinde muharrer teknil fıkralarda muharrer esaslarla salâhiyettar kalması memleketin menfaati âliyesine muvafık olacağından bu suretle karar verilmesini arz ve teklif eylerim.

13 Kânunuevvel 1339

Antalya
Râsih

